

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jakub Hunal

**Odovědnost insolvenčního správce za škodu
nebo jinou újmu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miroslav Sedláček, LL.M., Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 06. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 116 980 znaků včetně mezer.

Jakub Hunal

V Praze dne 13. 06. 2023

Rád bych tímto poděkoval JUDr. Miroslavu Sedláčkovi, LL.M., Ph.D. za vstřícný přístup a cenné rady a připomínky při vedení této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	1
1. OBČANSKOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	2
1.1 ROLE INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	2
1.2 STARŠÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA	3
1.3 OBECNĚ K OBČANSKOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	3
1.4 SUBSIDIARITA OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	4
1.5 ODPOVĚDNOST ZA ČINNOST	4
1.6 VLIV DŮVODOVÉ ZPRÁVY	4
1.7 ROZDĚLENÍ MOŽNÝCH NÁROKŮ/SPORŮ	4
1.8 SCHÉMA – ROZDĚLENÍ NÁROKŮ	6
2. JEDNOTLIVÉ PŘEDPOKLADY VZNIKU POVINNOSTI K NÁHRADĚ ÚJMY.....	7
2.1 OBECNÉ PŘEDPOKLADY	7
2.2 PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ – PORUŠENÍ POVINNOSTI INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	7
2.2.1 <i>Porušení zákonné povinnosti</i>	7
2.2.2 <i>Porušení povinnosti dané rozhodnutím soudu</i>	10
2.2.3 <i>Porušení odborné péče</i>	10
2.2.4 <i>Liberace</i>	14
2.2.5 <i>Okolnosti vylučující protiprávnost</i>	16
2.2.6 <i>Konstatování protiprávnosti správním orgánem</i>	16
2.2.7 <i>Konstatování protiprávnosti v trestním řízení</i>	17
2.3 VZNIK ŠKODY A JINÉ ÚJMY	17
2.3.1 <i>Škoda a jiná újma</i>	17
2.3.2 <i>Okamžik vzniku škody</i>	18
2.3.3 <i>Reflexní škoda a její náhrada</i>	20
2.3.4 <i>Míra uspokojení věřitele</i>	21
2.3.5 <i>Způsob a rozsah náhrady</i>	21
2.3.6 <i>Spoluzavinění poškozeného</i>	22
2.4 PŘÍČINNÁ SOUVISLOST	22
2.4.1 <i>Obecně</i>	22
2.4.2 <i>Přerušení příčinné souvislosti</i>	23
2.4.3 <i>Ochranný účel normy</i>	23
2.5 ZAVINĚNÍ	26
3. DALŠÍ USTANOVENÍ INSOLVENČNÍHO ZÁKONA SPOJENÁ S ODPOVĚDNOSTÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE ZA ŠKODU NEBO JINOU ÚJMU.....	27
3.1 ODPOVĚDNOST INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE ZA POMOCNÍKA (§ 37 ODS. 2 IZ).....	27
3.2 SKUTKOVÁ PODSTATA § 37 ODS. 3 IZ	29
3.3 PROMLČENÍ	31

3.3.1	<i>Subjektivní promlčecí lhůta</i>	31
3.3.2	<i>Objektivní promlčecí lhůta</i>	33
4.	PROCESNÍ OTÁZKY	35
4.1	AKTIVNÍ A PASIVNÍ VĚCNÁ LEGITIMACE	35
4.1.1	<i>Obecně k věcné legitimaci</i>	35
4.1.2	<i>Aktivní věcná legitimace</i>	35
4.1.3	<i>Pasivní věcná legitimace</i>	36
4.1.4	<i>Vliv prohlášení konkursu na aktivní legitimaci dlužníka vůči insolvenčnímu správci</i>	37
4.2	PETIT ŽALOBY	38
4.3	KDY SE JEDNÁ O INCIDENČNÍ SPOR?	39
4.4	BŘEMENO TVRZENÍ A DŮKAZNÍ	40
4.4.1	<i>Obecně k břemenu tvrzení a důkazní</i>	40
4.4.2	<i>Převrácení důkazního břemene</i>	41
4.4.3	<i>Tabulka – břemeno tvrzení a důkazní</i>	42
5.	ODPOVĚDNOST DALŠÍCH PROCESNÍCH SUBJEKTŮ	43
5.1	INSOLVENČNÍ SOUD	43
5.2	VĚŘITELÉ, VĚŘITELSKÉ ORGÁNY	43
6.	POJIŠTĚNÍ INSOLVENČNÍCH SPRÁVCŮ	45
	ZÁVĚR	46
	SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK	47
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	48
	ABSTRAKT	52
	ABSTRACT	53

Úvod

Občanskoprávní odpovědnost insolvenčního správce je doktrínou i praxí poměrně neprobádaná materie insolvenčního práva. Přesto se jedná o téma důležité, neboť insolvenční správce plní v insolvenčním řízení nezastupitelnou roli a s výkonem jeho funkce je spojena řada rizik. Je proto nanejvýš důležité správně chápat charakter jeho občanskoprávní odpovědnosti.

V této diplomové práci se pokusím celkově rozebrat zejména problematické aspekty hmotného i procesního práva, které se vztahují k odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu. Cílem diplomové práce je poskytnout rozbor platné právní úpravy, upozornit na změny v pojetí odpovědnosti oproti starší právní úpravě, kriticky zhodnotit současný stav právní úpravy a pokusit se odpovědět na nejasné otázky. Dále se pokusím i navrhnout určitá řešení problematických otázek *de lege ferenda*.

Struktura diplomové práce je taková, že nejprve vymezím obecně občanskoprávní odpovědnost insolvenčního správce, načež rozeberu jednotlivé hmotněprávní předpoklady vzniku odpovědnosti (slovy nového občanského zákoníku povinnosti k náhradě újmy) a poté přistoupím k procesním otázkám, které jsou s odpovědností insolvenčního správce spojené. V diplomové práci poté bude ještě pojednáno o rolích a odpovědnosti dalších procesních subjektů insolvenčního řízení a kapitola o pojištění insolvenčních správců, které s odpovědností úzce souvisí.

Metodologie diplomové práce je zejména založena na popisu právní úpravy a judikatury a jejím kritickým rozboru. Tomuto rozboru vždy následuje snaha o zodpovězení nejasných otázek a návrh možných alternativní řešení daného problému. Dále je rovněž využita metoda komparace s blízkými instituty českého právního řádu.

Hlavními zdroji této diplomové práce jsou převážně komentářové publikace a judikatura vrcholných soudů. Tyto zdroje jsou dále doplněny o odborné publikace a časopisové a internetové články. Zvláště bych chtěl vyzdvihnout komentář k insolvenčnímu zákonu nakladatelství C. H. Beck, který je jedinou publikací, která materii odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu rozebírá více detailně, a v diplomové práci na ni bude často odkazováno. Tento komentář mě podnítil k hlubšímu zájmu o problematiku odpovědnosti insolvenčního správce.

Diplomová práce vychází se stavu platné právní úpravy ke dni 13. 6. 2023.

1. Občanskoprávní odpovědnost insolvenčního správce

1.1 Role insolvenčního správce

Insolvenční správce je jedním z procesních subjektů moderního insolvenčního řízení. Jeho rolí je být osobou, která svou činností pomáhá zajistit naplnění účelu insolvenčního řízení, který Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. NS 5 Tdo 541/2012 ze dne 20. 6. 2012 popsal jako způsob vedení insolvenčního řízení *„tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem (nebo hrozícím úpadkem) a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů“*. Nejvyšší soud v tomto usnesení dále podotýká, že je tento účel třeba vždy chápat v souladu se zásadami insolvenčního řízení, které jsou uvedeny v § 5 IZ. Nejvyšší soud dále roli insolvenčního správce při konkursu (zde správce konkursní podstaty, závěr je však aplikovatelný i na roli insolvenčního správce) popsal v rozsudku sp. zn. NS 29 Cdo 1400/2010 (R 110/2012) ze dne 18. 4. 2012 následujícím způsobem: *„správce konkursní podstaty je, zjednodušeně řečeno, správcem cizího majetku, konkrétně správcem úpadcova majetku nebo majetku ve vlastnictví jiných osob, na který se po dobu trvání účinků konkursu pohlíží jako na úpadcív“*. Pro naplnění účelu insolvenčního řízení má insolvenční správce širokou paletu možností (oprávnění), ale též povinností. Insolvenční správce může např. spravovat majetkovou podstatu dlužníka, zjišťovat dlužníková aktiva a pasiva, popírat pohledávky věřitelů nebo zpeněžovat majetkovou podstatu. Tyto činnosti vždy činní v rámci zvoleného způsobu řešení úpadku pro daného dlužníka.

Pro určení širě práv a povinností insolvenčního správce je nutné nejprve určit, zda je v konkrétním okamžiku osobou s dispozičním oprávněním. Definice osoby s dispozičním oprávněním je uvedena v § 2, písm. f) IZ, kde je tato osoba vymezena jako osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá. Kdo je v jakém okamžiku osobou s dispozičním oprávněním, dále upravuje § 229 IZ.

S touto zásadní rolí insolvenčního správce je spjata i jeho odpovědnost. V úvahu přichází nejen odpovědnost občanskoprávní – tj. odpovědnost za škodu nebo jinou újmu, ale též odpovědnost správněprávní a trestněprávní. Tato diplomová práce se blíže zaměří právě na občanskoprávní odpovědnost.

1.2 Starší právní úprava

Před účinností insolvenčního zákona¹ bylo insolvenční řízení upraveno v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Roli insolvenčního správce za tehdejší právní úpravy plnil tzv. správce konkursní podstaty. Jeho občanskoprávní odpovědnost dovodila judikatura a aplikovala tehdejší obecnou skutkovou podstatu náhrady škody dle § 420 odst. 1 Obč. zák.²

K aplikovatelnosti judikatury k zákonu o konkursu a vyrovnání se vyjádřil Nejvyšší soud ve sbírkovém rozhodnutí R 14/2011 (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 NSČR 30/2009 ze dne 29. 4. 2010), ve kterém vyjádřil názor, že nelze bez dalšího automaticky přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání. Vždy je tak nutné si položit předběžnou otázku, zda není aplikace této judikatury v rozporu se zákonem nebo jeho účelem. Domnívám se, že ačkoli je nynější právní úprava v některých ohledech odlišná, je možné v zásadě aplikovat judikatorní závěry k zákonu o konkursu a vyrovnání, které se týkají odpovědnosti správce konkursní podstaty za škodu i na poměry nového práva (insolvenční zákon, nový občanský zákoník) a odpovědnosti insolvenčního správce. Pokud je v této práci odkázáno na judikaturu k zákonu o konkursu a vyrovnání, je tak činěno po úvaze o její možné aplikovatelnosti.

Vzhledem k přechodnému ustanovení v § 432 odst. 1 IZ, dle kterého se na konkursní a vyrovnávací řízení zahájená před účinností insolvenčního zákona použije tehdejší právní úprava (zákon o konkursu a vyrovnání, starý občanský zákoník atd.), je jisté, že v rámci dovolacích řízení bude i nadále dobíhat judikatura ke staré právní úpravě a judikatura k zákonu o konkursu a vyrovnání tak má nadále význam i v této oblasti.

1.3 Obecně k občanskoprávní odpovědnosti insolvenčního správce

Insolvenční správce je z titulu své funkce odpovědný za škodu nebo jinou újmu, kterou při výkonu své činnosti způsobí. Základním ustanovením vedoucím k této občanskoprávní odpovědnosti insolvenčního správce (povinnosti k náhradě škody a jiné újmy) je § 37 odst. 1 IZ. Mimo občanskoprávní odpovědnost existují i další druhy odpovědnosti, se kterými se můžeme u insolvenčního správce setkat. Mezi tyto odpovědnosti patří např. odpovědnost správněprávní (např. odpovědnost za spáchání přestupku) a trestněprávní odpovědnost (odpovědnost za spáchání trestného činu). Mimo tyto právní odpovědnosti mohou existovat i neprávní druhy odpovědnosti, a to např. morální odpovědnost.

¹ Insolvenční zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2008.

² Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 2123/2001 (R 88/2003) ze dne 12. 3. 2003.

1.4 Subsidiarita občanského zákoníku

V souladu s komentářovou literaturou³ se domnívám, že na otázky spjaté s odpovědností insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu se subsidiárně použijí ustanovení občanského zákoníku, neboť právní úprava v insolvenčním zákoně není komplexní a některé otázky neřeší vůbec. Pokud však insolvenční zákon určitou oblast sám upravuje, je nutné chápat tuto úpravu jako speciální a vztah mezi úpravou v insolvenčním zákoně a v občanském zákoníku je tak ovládán zásadou *lex specialis derogat legi generali*.⁴

1.5 Odpovědnost za činnost

Insolvenční správce je odpovědný za činnost – za postup *lege artis*. Už z podstaty insolvenčního řízení nelze nahlížet na odpovědnost insolvenčního správce jako na odpovědnost za výsledek. I Nejvyšší soud ve sbírkovém rozhodnutí R 79/2018 (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2737/2014 ze dne 31. 1. 2017), ve kterém posuzoval naplnění odborné péče ze strany insolvenčního správce, dospěl k názoru, že se jedná o odpovědnost za činnost a ne za výsledek. Typicky tak nelze vyvozovat protiprávní jednání insolvenčního správce ze skutečnosti, že např. zpeněžil část majetkové podstaty za nižší než předpokládanou částku. Odpovědnost nastává, když bude doloženo, že při činnosti (zpeněžování) insolvenční správce porušil zákon, popř. povinnost postupu s odbornou péčí, např. tím, že nabídku na prodej části majetkové podstaty nedostatečně veřejně inzeroval nebo nepostupoval při zpeněžování vůči společnému zájmu věřitelů loajálně.

1.6 Vliv důvodové zprávy

K odpovědnosti insolvenčního správce se vyjadřuje i původní důvodová zpráva k insolvenčnímu zákonu. Ta odpovědnost insolvenčního správce popisuje jako „*na principu obdobném tomu, jakým odpovídají statutární orgány obchodních společností*“. Důvodová zpráva se váže k právní úpravě odpovědnosti statutárních orgánů v době, kdy byla napsána (účinný byl obchodní zákoník). Přestože nelze přeceňovat vliv této jediné věty v důvodové zprávě, je na místě se ve sporných otázkách odpovědnosti insolvenčního správce inspirovat odpovědností statutárních orgánů obchodních korporací jako typově nejbližšímu institutu.

1.7 Rozdělení možných nároků/sporů

Pro pochopení odpovědnosti insolvenčního správce je nejprve nutné si rozdělit možné typy nároků na náhradu škody nebo jiné újmy, které mohou vzniknout při činnosti

³ Řeháček a Vrba in Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 102.

⁴ Zvláštní úprava má přednost před obecnou úpravou.

insolvenčního správce. Prvotně je zásadní rozdělit spory dle § 37 odst. 1 IZ na dva základní typy, a to na spory o náhradu škody⁵ na majetkové podstatě a na spory, ve kterých žalobce v rámci svého nároku požaduje náhradu škody nebo jiné újmy vzniklé přímo jemu (nárok nemá souvislost s majetkovou podstatou). Na toto rozdělení poukazuje i Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 2079/19 ze dne 12. 1. 2021.⁶ Toto rozdělení uznává i komentářová literatura.⁷ Jiný názor zastává Maršíková⁸ a Zelenka,⁹ kteří § 37 IZ chápou pouze jako vstupní bránu do sporů z individuálních nároků (sporů, které nejsou spory o náhradu škody na majetkové podstatě - § 159 odst. 1, písm. e) IZ). Jejich názor v komentáři je však vnitřně rozporný, když shodně u vymezení inc. sporů dle § 159 odst. 1, písm. e) IZ odkazují právě na § 37 IZ. Jejich názor nesdílí ani soudy a i náhrady škody na majetkové podstatě řeší přes aplikaci § 37 odst. 1 IZ. Ačkoli dané ustanovení mluví o škodě nebo jiné újmě způsobené dlužníku, věřitelům nebo třetím osobám, a jazykovým výkladem tedy nemůžeme spory o náhradu škody na majetkové podstatě do skutkové podstaty jednoznačně podřadit, teleologickým a systematickým výkladem musíme dovést závěr o aplikaci § 37 odst. 1 IZ i na spory popsané v § 159 odst. 1, písm. e) IZ. Je tedy dle mého názoru nutné chápat § 37 odst. 1 IZ jako základní skutkovou podstatu i pro spory o náhradu škody na majetkové podstatě. Podřazení těchto sporů pod skutkovou podstatu § 37 odst. 1 IZ je pro spory ohledně odpovědnosti insolvenčního správce zcela klíčové, neboť tím žalobci výrazně zvyšuje šanci ve sporu (insolvenční správce je objektivně odpovědný) a dle § 37 odst. 1 IZ se nahrazuje i nemajetková újma.¹⁰

Je třeba na okraj zdůraznit, že pokud žalobce žaluje náhradu škody vzniklé na majetkové podstatě, tak zásadně žaluje celou škodu, která jednáním insolvenčního správce vznikla (ne pouze svůj podíl¹¹), oproti tomu když žaluje svůj individuální nárok (a to buď nárok mimo majetkovou podstatu nebo náhradu škody na majetkové podstatě, která vznikla přímo jemu a žalují ji do své majetkové sféry), může žalovat pouze takovou škodu nebo jinou újmu, která vznikla konkrétně jemu.¹²

⁵ Pouze majetková újma - viz § 159 odst. 1, písm. e) IZ.

⁶ Nález řeší situaci pouze u dlužníka (úpadce) a týká se staré právní úpravy, závěry jsou však dle mého názoru aplikovatelné i na nové ustanovení v IZ (§ 37) a na všechny potenciální žalobce.

⁷ Řeháček a Vrba in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 105.

⁸ Maršíková in Maršíková, J. a kol. Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Evropského parlamentu a Rady 2015/848 a prováděcími předpisy. 3. vydání. Praha: Leges, 2018, str. 71.

⁹ Zelenka, J. in Zelenka, J., Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. vydání. Praha: Linde, 2008, str. 84.

¹⁰ Blíže kapitoly k charakteru odpovědnosti insolvenčního správce.

¹¹ Insolvenční správce pochybil a nevybíral nájemné za spravované nemovitosti do majetkové podstaty a vznikla tím majetkové podstatě škoda 100 000 Kč. Žalobce bude žalovat zaplacení celých 100 000 Kč do majetkové podstaty.

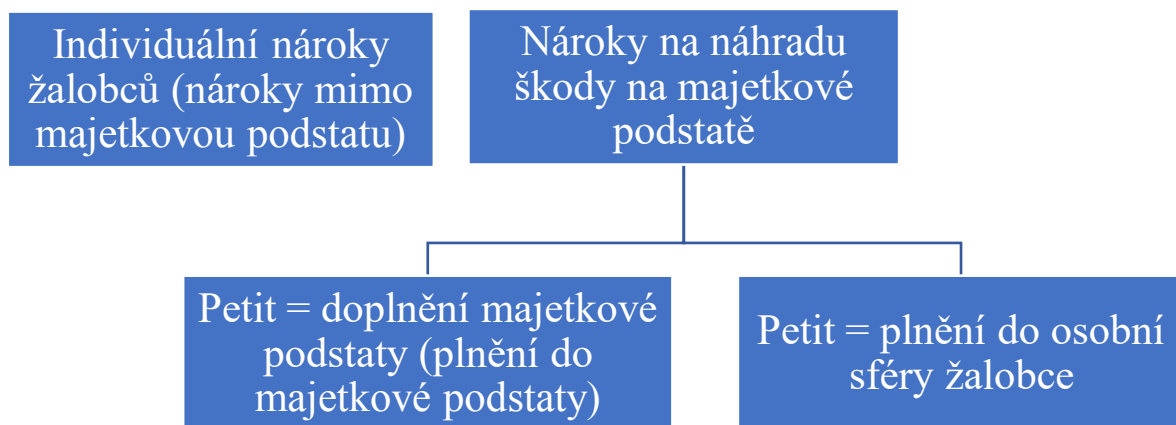
¹² Stejný případ se škodou 100 000 Kč. Žalobce má dle velikosti svých pohledávek nárok na 15 % z majetkové podstaty. Po právní moci rozvrhového usnesení (dle kterého získal minimálně o 15 000 Kč méně než kolik by

Dále je třeba rozlišit spory o nároky, které norma § 37 odst. 1 IZ chrání (dle teorie ochranného účelu normy¹³), a na nároky z odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu, na které ochranný účel normy § 37 odst. 1 IZ nedopadá, a žalobce tak musí hledat jiné ustanovení, na základě kterého bude požadovat náhradu po insolvenčním správci, a nebude moci využít lepšího postavení díky § 37 odst. 1 IZ (tj. objektivní odpovědnosti insolvenčního správce a možnosti domáhat se náhrady nemajetkové újmy).

Výše popsaná dělení mají klíčový vliv na další otázky (formulace petitu, otázku zda jde o incidenční spory, otázku věcné legitimace atp.).

1.8 Schéma – rozdělení nároků

Dělení č. 1:

Dělení č. 2:

získal nebyť správcova škodního jednání) žaluje částku 15 000 Kč jako přesnou částku o kterou byl škodním jednáním připraven.

¹³ Blíže pojednáno v kapitole k ochrannému účelu normy.

2. Jednotlivé předpoklady vzniku povinnosti k náhradě újmy

2.1 Obecné předpoklady

Judikatura i nauka dlouhodobě pohlíží na odpovědnost insolvenčního správce (i dřívějšího správce konkursní podstaty) jako na objektivní odpovědnost. Tuto skutečnost potvrzuje např. Nejvyšší soud ve sbírkovém rozhodnutí R 16/2018 (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 49/2014 ze dne 28. 7. 2016), kde se otázkou typu odpovědnosti zabýval a problematiku detailně rozebral.

Objektivní odpovědnost škůdce má dnes původ v § 2895 OZ a je vystavěna na principu třech základních předpokladů, které musejí být současně naplněny. Mezi tyto předpoklady patří protiprávní jednání škůdce, vznik újmy a příčinná souvislost mezi předchozími dvěma prvky.¹⁴ Při posuzování se obvykle postupuje dle jejich pořadí, stačí však nenaplnění, popř. neprokázání jednoho z těchto předpokladů a odpovědnost škůdce je vyloučena. Objektivní odpovědnost se dělí na absolutní a relativní (prostou) objektivní odpovědnost dle kritéria, zda je možné se z odpovědnosti tzv. liberovat.¹⁵ Základní skutkovou podstatou odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu je ustanovení § 37 odst. 1 IZ, které ve své druhé větě obsahuje liberační důvod, jedná se tak o relativní (prostou) objektivní odpovědnost.

Oproti konceptu objektivní odpovědnosti stojí v protikladu odpovědnost subjektivní, která navíc požaduje čtvrtý základní předpoklad, a to zavinění (subjektivní prvek).¹⁶

2.2 Protiprávní jednání – porušení povinnosti insolvenčního správce

Prvním předpokladem vzniku odpovědnosti (povinnosti k náhradě újmy) je existence porušení povinnosti ze strany insolvenčního správce při výkonu funkce (protiprávní jednání). Dle § 37 odst. 1 IZ jsou protiprávním jednáním tři základní jednání (skutkové podstaty), kterých se insolvenční správce může dopustit, a to porušení zákonné povinnosti, porušení povinností, které jsou mu uloženy rozhodnutím insolvenčního soudu a nepostupování s odbornou péčí při výkonu funkce. Jednotlivé skutkové podstaty mohou být vzájemně provázány.¹⁷

2.2.1 Porušení zákonné povinnosti

První skutkovou podstatou protiprávního jednání insolvenčního správce je porušení zákonné povinnosti. Porušena může být povinnost nejen stanovená insolvenčním zákonem, ale

¹⁴ Melzer in Melzer, F., Tégl, P., a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, str. 9 (autor zde navíc rozděluje protiprávnost a jednání, ale smysl zůstává stejný).

¹⁵ Tamtéž, str. 10.

¹⁶ Tamtéž, str. 9.

¹⁷ Typicky tak žalobce bude tvrdit porušení zákonné povinnosti postupu s odbornou péčí dle § 36 odst. 1 IZ a zároveň i samotný postup bez odborné péče.

kterýmkoli dalším zákonem, a dále povinnosti uložené na základě zákona nebo v jeho mezích.¹⁸ Je třeba si uvědomit, že ne všechna porušení zákonných povinností budou relevantní pro nástup občanskoprávní odpovědnosti. Některá porušení zákona mohou zásadně vést např. ke správněprávní odpovědnosti insolvenčního správce (odpovědnost za spáchání přestupku) nebo povedou např. k jeho zproštění z funkce (např. porušení zákonné povinnosti v § 23 IZ – uzavřít pojistnou smlouvu, dále např. plnění informační povinnosti vůči subjektům insolvenčního řízení formou zpráv atd.), ale nepovedou k odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu. Oproti tomu existují zákonné povinnosti, které mohou mít úzký vztah ke vzniku újmy na straně poškozených, a jejichž porušení bude často tvrzeno právě v žalobách na náhradu škody nebo jiné újmy.

Mezi tyto povinnosti patří zejména povinnost postupovat při výkonu funkce svědomitě a s odbornou péčí (§ 36 odst. 1 IZ) a která úzce souvisí (*de facto* splývá) s další skutkovou podstatou, a to s porušením postupu s odbornou péčí. Dle tohoto ustanovení musí insolvenční správce dále vyvinout veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, tak aby byli věřitelé uspokojeni v co nejvyšší míře (aby byl naplněn účel insolvenčního řízení). Insolvenční správce musí vždy dát přednost společnému zájmu věřitelů před zájmy vlastními nebo zájmy konkrétního věřitele. Společný zájem věřitelů je definován v § 2 písm. j) IZ jako zájem nadřazený zájmům ostatních věřitelů.

Mám za to, že společný zájem věřitelů lze chápat v materiálním (jeho definice je uvedena v § 2, písm. j) IZ) a formálním smyslu. V materiálním smyslu se jedná o takový zájem, který je skutečně celkově nejvýhodnější pro celou skupinu věřitelů. Je zde možná teoretická debata o tom, co je pro skupinu nejvýhodnější. Situace je o to složitější, že pro jednotlivé věřitele mohou být některé parametry jejich uspokojení důležitější než jiné. Někteří věřitelé tak mohou na úkor maximálního možného uspokojení požadovat uspokojení rychlé a jejich zájmem tak bude např. zpeněžení majetkové podstaty i za nižší cenu, ale v co nejkratším možném čase (např. z důvodu jejich vlastní nepříznivé finanční situace).

Společný zájem věřitelů ve formálním smyslu je vyjádřen usnesením věřitelského orgánu. Domnívám se, že pokud insolvenční správce postupuje dle tohoto pokynu, vylučuje to jeho odpovědnost (do řetězce příčinné souvislosti vstoupil nový prvek – usnesení věřitelského orgánu a kauzalitu přerušil). Pokud je usnesení schůze věřitelů proti společnému zájmu věřitelů je zde možnost daná insolvenčnímu soudu toto usnesení dle § 54 odst. 1 IZ zrušit. Tato pravomoc insolvenčního soudu však míří na ochranu přehlasovaných věřitelů (domnívám se,

¹⁸ Řeháček a Vrba in Komentář - Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 102.

že jejím významem není hodnotit ekonomickou efektivitu zvoleného postupu, ale chránit společný zájem věřitelů – chránit věřitele, kteří usnesení nepodpořili).

Mezi další zákonné povinnosti insolvenčního správce, jejichž porušení může vyvolat nárok na náhradu škody nebo jiné újmy, patří povinnost řádně spravovat majetkovou podstatu (§ 230 IZ). Insolvenční správce vykonává správu majetkové podstaty, pokud je osobou s dispozičním oprávněním.¹⁹ Ke správě majetkové podstaty Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. NS 29 Cdo 819/2018 ze dne 26. 4. 2018 dovedl, že se na ni nemohou subsidiárně použít ustanovení občanského zákoníku a prosté správy (§ 1405 - § 1408 OZ), ale mohou se subsidiárně aplikovat pravidla o plné správě cizího majetku. Tato pravidla o plné správě je však třeba aplikovat až po předběžném posouzení, zda jsou v souladu s ustanoveními insolvenčního zákona a povahou správy majetku v insolvenčním řízení (test subsidiární použitelnosti).²⁰ Další zákonnou povinností je např. povinnost vymáhat dlužníkovy pohledávky (§ 294 IZ). Příkladem povinnosti stanovené jiným zákonem je ustanovení § 66 ZOK, které insolvenčnímu správci ukládá za určitých okolností povinnost podat návrh insolvenčnímu soudu, aby člen statutárního orgánu obchodní korporace (úpadkyně) vydal určité prostředky do majetkové podstaty.

Zcela specifickou povinností je povinnost mlčenlivosti insolvenčního správce (§ 45 IZ). Insolvenční správce (a přeneseně i osoby, prostřednictvím kterých insolvenční správce vykonává svou funkci²¹) je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl v rámci výkonu své funkce, a to i po skočení výkonu této funkce. Povinnost mlčenlivosti se vztahuje pouze na skutečnosti, o kterých zvláštní právní předpis stanoví povinnost mlčenlivosti. Touto skutečností bude nejčastěji obchodní tajemství (§ 504, § 2985 OZ) nebo informace chráněné dle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.²² Mlčenlivosti může insolvenčního správce zprostit nositel dané informace nebo insolvenční soud. Vrchní soud v Praze se otázkou zproštění mlčenlivosti insolvenčního správce insolvenčním soudem zabýval v usnesení 1 VSPH

¹⁹ *Sprinz a Novopacký in Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol.* Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupný v systému beck-online.cz, komentář k § 230 IZ.

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 819/2018 ze dne 26. 4. 2018.

²¹ Domnívám se, že tato zákonná definice osob v § 45 IZ je širší než pouhý okruh osob uvedených v § 40 odst. 2 IZ. Dle mého názoru půjde o všechny osoby (např. nezávislé dodavatele), které pro insolvenčního správce, popř. pro dlužníka v situaci, kdy má insolvenční správce dispoziční oprávnění k majetkové podstatě, vykonávají určitou činnost, která souvisí s výkonem funkce insolvenčního správce. Je nutné upozornit na legislativní změnu provedenou novelou č. 31/2019 Sb., která změnila formulaci osob v poslední větě ustanovení § 45 IZ. Dřívější změni hovořilo o třetích osobách, které vykonávají činnost, ke které je povinen insolvenční správce, platná zákonná úprava používá pojem osoby, prostřednictvím kterých insolvenční správce vykonává svou funkci. Domnívám se, že jde pouze o změnu legislativně-technickou a význam zůstává stejný.

²² *Moravec in Moravec, T., Kotoučová, J. a kol.* Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 141-143.

1168/2015 ze dne 24. 5. 2016 a konstatoval, že zproštění mlčenlivosti je rozhodnutí insolvenčního soudu v rámci dohlédací činnosti (§ 11 IZ) a vůči tomuto rozhodnutí tak není odvolání přípustné.

Domnívám se, že spory ohledně porušení povinnosti mlčenlivosti nelze podřadit pod skupinu sporů incidenčních, neboť se nejedná o spory o náhradu škody na majetkové podstatě. Věcně příslušnými tak budou okresní soudy (s výjimkou aplikace § 7a, písm. e) IZ). Na spory ovšem dopadne ustanovení § 37 odst. 1 IZ (neboť pokud získal insolvenční správce informace při své činnosti, jedná se o škodu nebo jinou újmu způsobenou v rámci jeho činnosti) a správce tak bude objektivně odpovědný za škody i jiné újmy.

2.2.2 Porušení povinností dané rozhodnutím soudu

Druhou skutkovou podstatou protiprávního jednání insolvenčního správce je porušení povinností dané insolvenčním soudem. Oproti porušení zákonné povinnosti nebude zásadně z porušení povinností dané insolvenčním soudem vznikat újma potenciálním poškozeným. Následkem porušení rozhodnutí soudu bude nejčastěji pořádková pokuta dle § 81 odst. 2 IZ. Přesto zákonodárce počítá i s možností žalob na náhradu škody nebo jiné újmy, jejichž základem je právě porušení povinností stanovených rozhodnutím soudu.

2.2.3 Porušení odborné péče

Insolvenční správce je dle § 36 odst. 1 IZ povinen postupovat při výkonu funkce svědomitě a s odbornou péčí.²³ Odborná péče je jedním ze tří užívaných standardů péče v soukromém právu. Dalšími dvěma standardy je tzv. běžná péče²⁴ a péče řádného hospodáře, která se užívá především v korporálním právu²⁵. Vztahem mezi péčí řádného hospodáře a odbornou péčí se zabýval i Nejvyšší soud. V rozsudku sp. zn. NS 23 Cdo 5194/2009 ze dne 31. 3. 2011 (dále také např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 49/2014 - R 16/2018 ze dne 28. 7. 2016, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 38/2019 ze dne 25. 2. 2021) soud konstatoval, že povinnost „*odborné péče je zajisté víc než péče řádného hospodáře pro svoji vyšší kvalifikovanost*“. Zatímco pro výkon funkce s péčí řádného hospodáře není nutné, aby osoba disponovala všemi odbornými znalostmi, a danou funkci tak může vykonávat zásadně i neodborník v určité oblasti²⁶, u odborné péče se presumuje znalost problematiky a dovednost a samotný výkon činnosti může být podmíněn např. složením zkoušky, tj. získáním veřejnoprávního oprávnění k výkonu dané činnosti (výkon činnosti je svěřen pouze

²³ § 5 odst. 1 OZ.

²⁴ § 4 odst. 1 OZ.

²⁵ § 159 odst. 1 OZ.

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Odo 1262/2006 ze dne 30. 7. 2008.

profesionálům). I pro postup s péčí řádného hospodáře však Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. NS 29 Odo 1262/2006 ze dne 30. 7. 2008 dovedl, že „*má-li však člen představenstva určité odborné znalosti, schopnosti či dovednosti, lze z požadavku náležité péče (§ 194 odst. 5 Obch. zák.) dovodit, že je povinen je při výkonu funkce - v rámci svých možností – využívat*“. Toto pravidlo se uplatní i při posuzování odborné péče insolvenčního správce.

Povinnost odborné péče se skládá z několika prvků a na rozdíl od běžné péče vymezené v § 4 odst. 1 OZ se nepresumuje (konstrukce není založena na vyvratitelné domněnce jako právě u běžné péče). Nutná odbornost je prvním z prvků odborné péče. Insolvenční správce musí dělat rozhodnutí na základě odborných znalostí, a pokud v některé dílčí oblasti těmito znalostmi popř. dovednostmi nedisponuje, měl by si nechat poradit (popř. se nechat zastoupit) od odborníka. Samotná odbornost je formálně prokázána složením zkoušky insolvenčního správce, proto se od správce v zásadě očekává, že základní a typické úkony insolvenčního řízení zvládne sám bez pomoci dalších odborníků (jejichž zapojení je spojeno s dodatečnými náklady pro majetkovou podstatu). Pokud je ale pro konkrétní insolvenční řízení potřeba nějaké specifické dovednosti, kterou insolvenční správce nedisponuje, je jeho základní povinností zajistit osobu, která daný úkon zvládne vyřešit (např. při zpeněžování cenných papírů si může insolvenční správce vyžádat pomoc odborníka, který zajistí co nejvýhodnější prodej). Roli při posuzování odborné péče bude hrát i to, zda se jedná o obecného insolvenčního správce nebo zvláštního insolvenčního správce (od zvláštního se dá očekávat vyšší stupeň odbornosti)²⁷.

Druhým zásadním hlediskem je plnění funkce s loajalitou.²⁸ Insolvenční správce musí být pro naplnění hlediska odborné péče loajální, a to loajální vůči účelu insolvenčního řízení (co nejvyšší a zásadně poměrné uspokojení věřitelů) a společnému zájmu věřitelů v materiálním slova smyslu. Insolvenční správce poruší povinnost loajality tím, že upřednostní své vlastní zájmy. To může učinit např. tím, že základním hlediskem pro určení jeho postupu bude výše odměny jakou sám získá dle zvoleného postupu v insolvenčním řízení.²⁹ Dále může porušit povinnost loajality tím, že upřednostní konkrétní (konkrétního) věřitele oproti společnému zájmu věřitelů.

Naplnění hlediska odborné péče lze posuzovat dvěma pohledy, a to subjektivním přístupem a objektivním přístupem.³⁰ Subjektivním přístupem se hodnotí dosažení hlediska odborné péče dle toho, zda insolvenční správce postupoval stejně kvalitně, jako by postupoval

²⁷ Řeháček a Vrba in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 98.

²⁸ Tamtéž, str. 98.

²⁹ Tamtéž, str. 97.

³⁰ Tamtéž, str. 97.

při správě vlastní věci. Komentářová literatura hovoří o hledisku *diligentia quam in suis rebus adhibere solet*.³¹ Hodnocení odborné péče tímto přístupem je poměrně obtížné a nelze porovnat s určitým standardem chování, neboť záleží čistě na schopnostech a vnitřním stavu myslí insolvenčního správce. Výhodou tohoto přístupu je, že není nutné konstruovat určitý objektivní standard a postačí nám pouze zjištění konkrétních vlastností daného insolvenčního správce. Oproti tomuto přístupu k pohledu na odbornou péči stojí objektivní přístup. Ten je založen na porovnání postupu daného insolvenčního správce s postupem, který by s totožným množstvím informací v daném čase zvolil modelový insolvenční správce v jeho postavení. Tento přístup nám tak dává povinnost vymezení určitého standardu kvality postupu insolvenčních správců. Řeháček a Vrba se kloní právě k objektivnímu principu.³² Dle mého názoru (podobně jako právě Řeháček a Vrba) je nejvhodnější posuzovat odbornou péči insolvenčního správce objektivním přístupem se začleněním určitých subjektivních prvků.³³ Základem je tedy posoudit, zda jednal insolvenční správce tak, jak by v dané věci jednal standardní (modelový) insolvenční správce, který dosáhl stejné zkoušky (objektivní přístup), a daný výsledek korigovat subjektivními prvky.

Tímto prvkem může být např. vzdělání insolvenčního správce. Insolvenční správci budou mít typicky ekonomické nebo právní vzdělání,³⁴ a roli by tak mělo zcela jistě hrát právě toto hledisko. Domnívám se ovšem, že toto kritérium může standard odborné péče pouze zesílit, nikdy oslabit. Nelze tak standard odborné péče u daného správce snížit, protože se jedná o osobu s právním vzděláním (např. advokáta), a nemusí tak mít perfektní ekonomické znalosti. Tím by byl porušen princip odborné péče, tak jak ho upravuje § 5 odst. 1 OZ, neboť i od insolvenčního správce, který nemá toto ekonomické vzdělání, se tím, že se přihlásil k určitému odbornému výkonu – profesi insolvenčního správce, lze očekávat, že dané znalosti má. Oproti tomu, pokud se jedná např. o insolvenčního správce s právním vzděláním, je třeba v právní oblasti výkonu jeho činnosti posunout objektivní standard na vyšší úroveň (posuzovat ji s modelovým insolvenčním správcem, který má právnické vzdělání). Tento názor (o možnosti standard pouze zvyšovat a nikoli snižovat) je *de facto* pouhou aplikací pravidla ve výše zmíněném rozsudku sp. zn. NS 29 Odo 1262/2006 ze dne 30. 7. 2008, který se vztahuje k péči řádného hospodáře.

³¹ Tamtéž, str. 97.

³² Tamtéž, str. 97.

³³ Tamtéž, str. 98.

³⁴ Mohou mít však i jiné, k požadavkům na vydání povolení k výkonu činnosti viz § 6 ZoIS.

Dalším subjektivním prvkem při posuzování odborné péče je tzv. zřetel k průběhu insolvenčního řízení, který je vyjádřen v liberačním důvodu ke skutkové podstatě § 37 odst. 1 IZ. Domnívám se, že když zákonodárce naplnění liberačního důvodu posuzuje právě se *zřetelem k průběhu insolvenčního řízení*, je nutné dle této formulace posuzovat i samotné naplnění odborné péče (blíže viz níže kapitola o liberaci).

Určitým zmírněním povinnosti odborné péče je pravidlo podnikatelského úsudku.³⁵ Jedná se o pravidlo využívané při posuzování péče volených orgánů obchodních korporací a v poměrech obchodních korporací je upraveno v § 51 odst. 1 ZOK. Toto pravidlo může však mít využití i v poměrech insolvenčního práva a odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu. Jeho smyslem je umožnit voleným orgánům (pro naši potřebu insolvenčnímu správci) podstupovat určité podnikatelské riziko bez strachu z možné odpovědnosti za negativní výsledek.³⁶ Aplikace tohoto pravidla je projevem zásady odpovědnosti insolvenčního správce za činnost a nikoli výsledek. Je nutné se tak na dané jednání vždy dívat pohledem *ex ante*³⁷ s přihlédnutím k faktu, že každé jednání nese určitá rizika a odpovědnost by měla postihovat pouze situace, kdy jsou tato rizika nedbale předem zhodnocena, popř. zde nebyla dodržena loajalita. Pravidlo tak poskytuje volenému orgánu obchodní korporace (insolvenčnímu správci) jistotu (literatura mluví o bezpečném přístavu – *safe harbor*³⁸), že pokud prokáže, že rozhodnutí učinil v dobré víře a mohl rozumně předpokládat, že má všechny potřebné informace a jedná v zájmu obchodní korporace (majetkové podstaty), nebude se jeho jednání dále posuzovat a hodnotit, i když jím byla způsobena určitá újma.³⁹

Odborná péče insolvenčního správce je blíže specifikována ve vyhlášce ministerstva spravedlnosti č. 121/2019 Sb. V § 7 tato vyhláška podává výčet kroků, které jsou nutné pro naplnění standardu odborné péče a slouží jako interpretační vodítko, které pomáhá při určení naplnění tohoto hlediska. Aby insolvenční správce postupoval s odbornou péčí, musí tak např. s majetkovou podstatou nakládat transparentně, předcházet svému střetu zájmů nebo vést vlastní majetek odděleně od cizího majetku (projevem je pravidlo v § 36 odst. 5 IZ, dle kterého musí insolvenční správce pro každé insolvenční řízení – pro každou majetkovou podstatu zřídit samostatný účet u bankovní společnosti).

³⁵ V judikatuře např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 5036/2015 (R 131/2017) ze dne 26. 10. 2016.

³⁶ Štenglová, I., Dědič, J., Lasák, J., Pihera, V., Lála, D., Josková, L. Akciové společnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. str. 435-439.

³⁷ Hodnotit dle okamžiku, ve kterém bylo jednání činěno. Blíže sbírkové rozhodnutí Nejvyššího soudu R 79/2018 (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2737/2014 ze dne 31. 1. 2017).

³⁸ Štenglová, I., Akciové společnosti, 2023, str. 435-439.

³⁹ Tamtéž.

2.2.4 Liberace

Odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu je prostou objektivní odpovědností, tzn., že je zde možnost liberace ze strany insolvenčního správce.⁴⁰ Liberační důvod je obsažen v ustanovení § 37 odst. 1, věta druhá, IZ. Toto ustanovení nám říká, že se insolvenční správce zproští odpovědnosti, jen když prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení. Naplněním liberačního důvodu se insolvenční správce zproští odpovědnosti a nebude tak povinný k náhradě za daný protiprávní čin. Břemeno tvrzení a důkazní k prokázání liberačního důvodu leží na insolvenčním správcí – škůdci.⁴¹

Základem liberačního důvodu je vcelku tvrdá formulace: „prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí“. Tuto formulaci pak zmírňují 2 korektivy: „úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat“ a „zřetel k průběhu insolvenčního řízení“.

Pojem veškerého úsilí je poměrně jasný a nedává mnoho prostoru pro výklad. Je nutné ho však chápat v souvislosti s dovětkem „které po něm bylo možné spravedlivě požadovat“. Tato zmírňující formulace zásadně vylučuje odpovědnost za škody, které nešly rozumně předpokládat, nebo škody, jimž insolvenční správce nemohl zabránit (*vis maior*). Dále nelze po insolvenčním správcí spravedlivě požadovat úkony, které by pro majetkovou podstatu (ze které se hradí náklady spojené s její správou⁴²) nevýhodné. Nejvyšší soud se např. zabýval otázkou pojištění nemovitostí, které spravuje insolvenční správce.⁴³ V tomto rozsudku Nejvyšší soud dle mého názoru srozumitelně rozebral otázku, zda jde proti povinnosti odborné péče insolvenčního správce, když nepojistí spravované nemovitosti (proti vichřici). „*Obecná lidská zkušenost praví, že rozumný vlastník nemovitostí je pojistí (jedná s péčí řádného hospodáře, respektive s odbornou péčí). Stejně chování pak lze oprávněně očekávat i od vnuceného správce vlastnickova majetku (zde - v mezích povinnosti plynoucí z § 8 odst. 2 ZKV - od správce konkursní podstaty úpadce).*“ Dále však Nejvyšší soud v rozsudku upozorňuje i na nutnou rozumnost a ekonomickou výhodnost daného pojištění. „*Takto pojatá povinnost však není bezbřehá. Meze jí klade především ekonomická smysluplnost pojištění majetku. Správce konkursní podstaty (stejně, jako by to udělal sám vlastník) musí především zvážit, zda s přihlédnutím k povaze a hodnotě pojišťovaného majetku a rizikům možných škod na právě takovém majetku by*

⁴⁰ Řeháček a Vrba in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 102.

⁴¹ Blíže kapitola k důkaznímu břemenu.

⁴² § 168 IZ.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1400/2010 (R 110/2012) ze dne 18. 4. 2012.

sjednané pojistné neohrozilo stav konkursní podstaty více, než riziko pojistné události (zda s přihlédnutím k míře možného pojistného krytí není ekonomicky výhodnější daný majetek nepojistit). Dalším omezujícím faktorem pro správce konkursní podstaty je (stejně, jako by tomu bylo u vlastníka) posouzení, zda stav konkursní podstaty dovoluje (bez zřetele k hodnotě věci, jež má být pojištěna) sjednat pojištění majetku (zda se v konkursní podstatě nacházejí prostředky, z nichž bude možné pojištění platit).“ Je tak nutné vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu a až následně hodnotit naplnění liberačního důvodu.

Pokud srovnáme formulaci liberačního důvodu dle § 37 odst. 1, věta druhá IZ s obdobným liberačním důvodem v § 2924 OZ, lze i přes jistou podobnost vidět určité rozdíly. Občanský zákoník v tomto ustanovení formuluje liberaci následovně: „prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou po něm lze rozumně požadovat“. Domnívám se, že je nutné z této formulace dovodit, že je nutná určitá aktivita ze strany škůdce. Oproti tomu v liberačním důvodu dle § 37 odst. 1 IZ musí insolvenční správce prokázat, že: „nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí...“. Domnívám se tedy, že insolvenční správce nemusí prokazovat, že učinil jakékoli kroky, kterými by se snažil vznik škody odvrátit, ale zásadně stačí, když prokáže, že ani veškeré úsilí, které by po něm bylo možné spravedlivě požadovat, by nevedlo k odvrácení nebo snížení škody.

Druhým korektivem je formulace „se zřetelem k průběhu insolvenčnímu řízení“. Tento dovětek je dle mého názoru nutné chápat jako subjektivní prvek u posuzování odborné péče (nebo plnění povinností insolvenčním správcem). Povinnosti k náhradě újmy se tak může insolvenční správce pomocí liberačního důvodu zprostit, když prokáže, že v průběhu insolvenčního řízení nastaly okolnosti, které ho zbavují odpovědnosti. Touto okolností může být např. špatná komunikace ze strany dlužníka, který dostatečně nespolupracoval s insolvenčním správcem, a ten tak nemohl řádně spravovat majetkovou podstatu. Dlužník např. může před insolvenčním správcem zatajovat důležité informace nutné ke správě majetkové podstaty a správce poté na základě těchto špatných nebo neúplných informací zvolí špatné řešení. Musí však jít o tak závažné důvody, že je jimi insolvenční správce liberován z odpovědnosti. Pokud by tak značné intenzity nedosahovaly, jednalo by se pouze o spoluzavinění (spoluúčast) dlužníka na vzniklé újmě. Domnívám se, že tato formulace dobře reflektuje specifickou okolnost každého insolvenčního řízení, kde nelze odbornou péči insolvenčního správce hodnotit pouze na základě objektivních hledisek.

2.2.5 Okolnosti vylučující protiprávnost

Protiprávnost jednání insolvenčního správce je vyloučena, pokud zde nastala okolnost vylučující protiprávnost. Tyto okolnosti *ex ante*⁴⁴ zabraňují možné protiprávnosti, potažmo odpovědnosti škůdce. Mezi tyto okolnosti patří např. krajní nouze (§ 2906 OZ), nutná obrana (§ 2905 OZ), svépomoc (§ 14 OZ), svolení poškozeného, dovolené riziko nebo výkon subjektivního práva.

Okolností vylučující protiprávnost bude rovněž plnění zákonné povinnosti, ke které je insolvenční správce povinen dle určitého právního předpisu. Tato okolnost se tak může vztahovat např. k povinnosti řádné správy majetkové podstaty, kdy správa určité věci (náležející do majetkové podstaty) určitým způsobem, ke kterému je dle zákona osoba povinna, může představovat riziko vzniku škody na majetkové podstatě. Tuto okolnost si lze představit na příkladu, ve kterém insolvenční správce spravuje nemovitost v majetkové podstatě – les. V lese se objeví napadení stromů kůrovcem a insolvenční správce tak dle veřejnoprávního předpisu⁴⁵ bude povinen les vykácet. Tím může vzniknout škoda na majetkové podstatě (náklady na vykácení budou převyšovat výtěžek z prodeje dřeva). Insolvenční správce však nebude za škodu odpovídat, neboť jednal v rámci své veřejnoprávní povinnosti. V daném případě bude přicházet v úvahu pouze odpovědnost za neodborné plnění této povinnosti – činnosti (náklady na vykácení byly vinou správce příliš vysoké, popř. byl výtěžek vinou správce příliš nízký).

2.2.6 Konstatování protiprávnosti správním orgánem

Vedle odpovědnosti občanskoprávní může zároveň probíhat o témže skutku (porušení povinností) správní řízení, a to řízení o přestupku spáchaném insolvenčním správcem. Možné přestupky insolvenčního správce v rámci jeho činnosti jsou vymezeny v § 36b ZoIS. Zcela zásadní roli zde hraje skutková podstata v ustanovení § 36b odst. 1, písm. i) ZoIS, která stanovuje, že přestupku se insolvenční správce dopustí, když při výkonu funkce závažným způsobem poruší, nebo opakovaně porušuje povinnost stanovenou insolvenčním zákonem. Tato skutková podstata má blízký vztah k občanskoprávní odpovědnosti z toho důvodu, že při naplnění této skutkové podstaty je tím zároveň naplněn první předpoklad vzniku občanskoprávní odpovědnosti, a to protiprávní jednání (porušení povinností).

Pokud tedy správní orgán (dle § 36c odst. 1 ZoIS přestupky dle tohoto zákona projednává Ministerstvo spravedlnosti) pravomocně rozhodne o tom, že daným jednáním

⁴⁴ Na rozdíl např. od promlčení, které odpovědnost vylučuje *ex post*.

⁴⁵ Dle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon).

insolvenčního správce byla naplněna skutková podstata § 36b odst. 1, písm. i) ZoIS, je soud v občanskoprávním řízení (v případném sporu o nárok na náhradu škody nebo jiné újmy) tímto rozhodnutím dle § 135 odst. 1 OSŘ vázán. V řízení se tak bude nadále zkoumat pouze vznik újmy a příčinná souvislost, neboť protiprávnost jednání insolvenčního správce bude rozhodnutím o spáchání přestupku dána. Domnívám se, že insolvenční správce bude mít i v tomto případě nadále možnost se liberovat a zprostit se tak případné odpovědnosti.

Pokud by došlo ke zvrácení rozhodnutí o spáchání přestupku, mělo by to vliv i na občanskoprávní řízení, byl by např. dán důvod obnovy řízení (§ 228 a násl. OSŘ).

2.2.7 Konstatování protiprávnosti v trestním řízení

Pro konstatování protiprávnosti jednání insolvenčního správce v trestním řízení platí obdobný princip jako u řízení přestupkového. Soud bude taktéž tímto rozhodnutím (odsuzujícím rozsudkem) vázán dle § 135 odst. 1 OSŘ. Specifikem vlivu rozhodnutí o protiprávnosti jednání insolvenčního správce v trestním řízení na občanskoprávní řízení bude možné uplatnění nároků poškozených v adhezním řízení.⁴⁶ Další odlišností bude jiný počátek běhu objektivní promlčecí lhůty pro nároky občanskoprávní u úmyslných trestných činů spáchaných insolvenčním správcem.⁴⁷

2.3 Vznik škody a jiné újmy

2.3.1 Škoda a jiná újma

Občanský zákoník vychází z dělení újmy na majetkovou újmu (škodu) a nemajetkovou újmu.⁴⁸ Stejně dělení používá i insolvenční zákon. Pro majetkovou újmu využívá pojmu škoda a pro nemajetkovou újmu používá pojem jiná újma.⁴⁹ Někteří autoři považují sousloví jiná újma jako synonymum pro ušlý zisk,⁵⁰ což však nepovažuji za správné a kloním se k názoru, že rozdělení by mělo být chápáno stejně jako v občanském zákoníku. Pokud bychom např. připustili chápání pojmu jiná újma jako pojmu pro ušlý zisk, znamenalo by to, že samotný pojem škoda bude znamenat pouze skutečnou škodu (§ 2952 OZ). Tento přístup by vyústil např. v celkově problematické pojetí škody na majetkové podstatě (§ 159 odst. 1, písm. e) IZ), což by vedlo např. k názoru, že nelze odškodňovat ušlý zisk na majetkové podstatě. Chápání pojmu jiná újma jako újma nemajetková je však celkově problematické a insolvenční zákon pojmy škoda a újma obecně zaměňuje.⁵¹

⁴⁶ Řízení o nároku poškozeného na náhradu škody nebo jiné újmy projednávané v rámci trestního řízení.

⁴⁷ Blíže kapitola o promlčení.

⁴⁸ § 2894 OZ.

⁴⁹ *Řeháček a Vrba* in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019 str. 103.

⁵⁰ *Maršíková* in Komentář – Insolvenční zákon Maršíková a kol., str. 83.

⁵¹ Např. § 169 odst. 1, písm. b) IZ.

Škoda se dále dělí na skutečnou škodu a ušlý zisk, přičemž skutečná škoda může spočívat i ve vzniku dluhu.⁵² V poměrech náhrady škody vzniklé na majetkové podstatě bude skutečná škoda spočívat ve snížení hodnoty majetkové podstaty (v majetkové podstatě byl 1 000 Kč a po protiprávním jednání insolvenčního správce je tam 900 Kč) nebo vznik nového dluhu (činností insolvenčního správce⁵³ přibyl věřitel, čímž majetkové podstatě de facto vznikl nový dluh, čímž se snížil poměr, který připadne na konkrétní věřitele). Naopak ušlý zisk bude spočívat v nerozmnožení majetkové podstaty (v majetkové podstatě byl 1 000 Kč a stále je tam 1 000 Kč, ale kdyby insolvenční správce postupoval s odbornou péčí, tak by v majetkové podstatě bylo 1 200 Kč) např. tím, že insolvenční správce s dispozičním oprávněním nevybíral nájemné ze spravovaných nemovitostí.⁵⁴

2.3.2 Okamžik vzniku škody

Okamžik vzniku škody je důležitý moment v čase, který má zcela zásadní vliv pro určení samotné odpovědnosti škůdce a na mnoho dalších institutů např. promlčení, věcnou legitimaci, možnou předčasnost žaloby atd. Pro určení okamžiku vzniku škody je nezbytné se držet rozdělení nároků a sporů dle výše popsaného klíče.

Pro spory, ve kterých insolvenční správce svým jednáním poškodil majetkovou podstatu a je žalována náhrada do majetkové podstaty, se uplatní obecné pravidlo, že škoda nebo jiná újma vzniká tím, že se projeví v majetkové sféře poškozeného subjektu (obecně když se naplní pojmové znaky škody⁵⁵), zde objektu – majetkové podstaty. Tato škoda na majetkové podstatě může být dobře patrná i z informační povinnosti insolvenčního správce vůči věřitelům a insolvenčnímu soudu (např. § 36 odst. 2 IZ, § 58 odst. 2, písm. a) IZ, § 219 IZ atd.). Okamžikem vzniku škody na majetkové podstatě – okamžikem projevu škody na ní, mohou aktivně věcně legitimované osoby žalovat insolvenčního správce na náhradu škody způsobené na majetkové podstatě. Zásadně by samo způsobení škody mělo znamenat okamžitou možnost žalovat insolvenčního správce na náhradu. Domnívám se, že by neměla hrát roli otázka možného budoucího uspokojení dané pohledávky věřitele z jiných zdrojů (alternativní uspokojení věřitele).

Druhou kategorií jsou spory, které se netýkají majetkové podstaty. V těchto neincidenčních sporech se uplatní obecné pravidlo o okamžiku vzniku škody nebo jiné újmy a daným okamžikem tak bude moment, ve kterém se škoda nebo jiná újma projevila v osobní

⁵² § 2952 OZ.

⁵³ Např. tím, že svou neodbornou činností přivodil vznik nové pohledávky za majetkovou podstatou.

⁵⁴ K této povinnosti vede např. § 230 odst. 1, písm. c) IZ.

⁵⁵ *Melzer in Melzer, F., Tégl, P., a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX, str. 28.*

sféře poškozeného. Stejně tak i v případech nemajetkových nároků vzniklých v souvislosti se škodou na majetkové podstatě.⁵⁶

Poslední skupinou sporů jsou ty, v nichž vzniká škoda na majetkové podstatě (např. insolvenční správce nevybírá pachtovné ze spravovaných nemovitostí), ale věřitelé požadují zaplacení přímo do své majetkové sféry. Zde se naopak uplatní časové omezení dané právní mocí rozvrhového usnesení (§ 306 IZ). Dle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 986/2013 ze dne 30. 6. 2015 (dále také např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1774/2014 ze dne 28. 4. 2016) je pro okamžik vzniku škody zásadní právní moc rozvrhového usnesení a škodou pro věřitele je zásadně rozdíl mezi tím, co celkově v insolvenčním řízení dostanou, a tím, co by dostali nebýt škodní události. Pokud tedy věřitelé žalují škodu, která jim osobně měla přímo vzniknout, ale doposud nebylo vydáno rozvrhové usnesení, musí soud tuto žalobu zamítnout pro předčasnost, protože zatím nelze škodu vyčíslit. Rozdíl mezi touto skupinou sporů a první výše popsanou skupinou (žaloby s petitum na zaplacení do majetkové podstaty) je tedy ten, že právě v první skupině lze náhradu škody po insolvenčním správci požadovat, i přestože mohou být všichni věřitelé následně plně uspokojeni z jiných zdrojů (a není tak třeba čekat na rozvrhové usnesení), zatímco v poslední skupině (každý věřitel požaduje náhradu škody pouze pro sebe) *de facto* stačí insolvenčnímu správci najít v majetkové podstatě alternativní zdroje pro plné uspokojení nároků věřitelů a vyhne se plnění ze své osobní majetkové sféry za své škodní jednání (pokud dané škodní jednání nebude žalovat i dlužník, kterému škodním jednáním škoda v tomto případě vzniká vždy).

Závěrem lze tedy shrnout, že pro spory mimo majetkovou podstatu platí, že lze nároky žalovat ihned okamžikem projevu škody nebo jiné újmy ve sféře poškozeného. Pro spory na majetkové podstatě je nutné určit (na základě petitu) jaké požadují plnění. Pokud je požadováno zaplacení do majetkové podstaty, může škodu žalovat každý aktivně legitimovaný subjekt ihned poté, co se škoda projeví na majetkové podstatě. Ve speciálních případech žalob věřitelů, ve kterých tito věřitelé požadují zaplacení přímo do své majetkové sféry, je okamžikem vzniku škody okamžik, kdy se část (popř. celá) jejich pohledávky, kterou mají přihlášenou v insolvenčním řízení, stane nedobytnou.⁵⁷ Tímto okamžikem nemusí být nutně den právní moci rozvrhového usnesení⁵⁸, i když to tak nejčastěji bude. Nelze než doporučit věřitelům, aby

⁵⁶ Viz kapitola o rozdělení sporů.

⁵⁷ O okamžiku, kdy se pohledávka věřitele v insolvenčním řízení stává nedobytnou blíže rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 2601/2010 (R 48/2011) ze dne 25. 8. 2010.

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1540/2020 ze dne 24. 9. 2021.

žalovali insolvenčního správce s petitem na zaplacení do majetkové podstaty, kdy se tak vyhnou možným problémům s předčasností jejich žaloby.

2.3.3 Reflexní škoda a její náhrada

Se škodou vzniklou na majetkové podstatě také souvisí koncept, který teorie označuje jako reflexní škoda.⁵⁹ Nejvyšší soud tento koncept popsal v usnesení sp. zn. NS 29 Cdo 3180/2008 ze dne 24. 6. 2009. Jedná se o škodu odvozenou od škody primární, která vyrovnáním primární škody zaniká. O využití konceptu reflexní škody v poměrech insolvenčního řízení hovoří i komentářová literatura.⁶⁰

Reflexní škodou v insolvenčním řízení může být škoda způsobená věřiteli tím, že vznikla primární škoda na majetkové podstatě, a tím se tak zároveň snížila majetková hodnota pohledávky/podílu, který připadne na daného věřitele. Reflexní škodu nelze zásadně soudem přiznat pokud je možné žalovat škodu primární⁶¹.

Domnívám se, že pokud věřitel žaluje náhradu škody na majetkové podstatě (doplnění majetkové podstaty), nelze o reflexní škodě mluvit. Nárok se týká náhrady primární škody. Žaloba nemůže být ani předčasná, a to ani před právní mocí rozvrhového usnesení, neboť škoda na majetkové podstatě vzniká již okamžikem projevení škody na majetkové podstatě. I pokud by následně byly uspokojeni všichni věřitelé, tak tato škoda stále objektivně vznikla (dlužníkovi), proto se domnívám, že je možné i věřitelům umožnit žalovat tuto škodu již okamžikem vzniku této škody, ačkoli není jisté, zda pro to mají ekonomický důvod (stále je možnost, že budou v insolvenčním řízení plně uspokojeni). Oproti tomu, pokud věřitel žaluje zaplacení náhrady přímo do své majetkové sféry jako náhradu za škodu na jeho pohledávce (žaluje reflexní škodu, primární škodou je škoda na majetkové podstatě) je logické, že škoda nelze vyčíslit před rozvrhovým usnesením, protože dosud není jisté, jak moc bude věřitel nakonec uspokojen a zda nebude jeho nárok uspokojen zcela, což vylučuje možnou náhradu škody po insolvenčním správci ze strany tohoto věřitele. Pokud tedy věřitel žaluje náhradu jako škodu vzniklou na majetkové podstatě před rozvrhovým usnesením, ale v rámci petitu ji požaduje zaplatit přímo do své majetkové sféry, je nutné tuto žaloby pro předčasnost zamítnout.

De lege ferenda by dle mého názoru bylo možné uvažovat o vzniku podobného institutu jako je § 213 OZ i pro potřeby insolvenčního řízení. Jedná se o ustanovení, které do občanského

⁵⁹ Blíže k reflexní škodě např. Rozehnal, A., Náhrada reflexní škody společníků korporací. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).

⁶⁰ Řeháček a Vrba in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 105.

⁶¹ Tamtéž.

zákoníku zakotvuje reflexní škodu a dává možnost soudu⁶², v poměrech práva obchodních korporací, uložit škůdci povinnost nahradit společnosti celou škodu - a tím i nahradit reflexní škodu všem poškozeným, kterou škůdce způsobil, aby nebylo nutné odškodňovat každého poškozeného samostatně. Soud by v tomto případě (kdy věřitel požaduje zaplacení škody na majetkové podstatě přímo sobě) nemusel řešit spory pro každého věřitele odděleně, ale mohl by (pokud by žalobu uznal jako důvodnou) rovnou přikázat insolvenčnímu správci, aby zaplatil celou vzniklou škodu do majetkové podstaty. Předěšlo by se tak problému s možnou předčasností žalob věřitelů a s tím spojenému riziku promlčení jejich nároku na náhradu vůči insolvenčnímu správci a možnému řešení několika žalob na náhradu škody po skončení insolvenčního řízení (po rozvrhovém usnesení) se složitým počítání škod pro jednotlivé věřitele dle výše podílů jejich pohledávek vzhledem k majetkové podstatě. Na druhou stranu mají i dnes věřitelé možnost žalovat nárok ze škody na majetkové podstatě přímo do majetkové podstaty jako celý nárok za všechny věřitele, a mohou se tak problému s předčasností takto přímo vyhnout.

2.3.4 Míra uspokojení věřitele

Nejvyšší soud v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1774/2014 ze dne 28. 4. 2016 dovedl, že v případě, kdy je žalobcem věřitel, je základním předpokladem povinnosti k náhradě škody skutečnost, že tento věřitel nebyl v insolvenčním řízení plně uspokojen. Pokud totiž i přes pochybení insolvenčního správce byl věřitel se svou pohledávkou plně uspokojen, nelze než dovést, že mu nevznikla škoda, a není možné mu cokoli nahrazovat. Domnívám se, že takovýto věřitel nemůže úspěšně ani žalovat insolvenčního správce na zaplacení do majetkové podstaty (nemá ekonomický ani jiný zájem na výsledku tohoto řízení, a není tak aktivně věcně legitimován).

2.3.5 Způsob a rozsah náhrady

Ve sporech ohledně odpovědnosti insolvenčního správce bude typicky požadována peněžitá náhrada škody, ačkoli občanský zákoník na prvním místě předpokládá uvedení do původního stavu.⁶³ Bude se tak dít z důvodu, že majetková podstata dlužníka bude ve většině případů nakonec zpeněžena. Důležité je ustanovení § 2953 odst. 2 OZ, dle kterého soud nemůže snížit náhradu škody z důvodů zvláštního zřetele hodných, pokud škoda vznikla porušením odborné péče. Toto ustanovení tak přímo dopadá na výkon funkce insolvenčního správce.

⁶² Jedná se o kompetenci soudu. Domnívám se, že pokud jsou naplněny zákonné podmínky, je soud k tomuto kroku dokonce povinen. Záleží na chápání slovesa „může“ ve smyslu kompetence (má kompetenci toto udělat) nebo uvážení soudu (pokud to soud uzná za vhodné, může tak učinit).

⁶³ § 2951 odst. 1 OZ.

2.3.6 Spoluzavinění poškozeného

Otázka spoluzavinění (spoluúčasti) poškozeného je závislá na typu sporu, ve kterém se řeší. Pokud se jedná o škodu nebo jinou újmu, která nemá souvislost s majetkovou podstatou uplatní se obecná pravidla o spoluúčasti poškozeného. Dle § 2918 OZ tak v situaci, kdy se škoda zvětšila, popř. i vznikla následkem okolností, které lze přičítat poškozenému, sníží se poměrně část škody, k jejíž náhradě bude škůdce povinen.⁶⁴

Pokud se však jedná o škodu na majetkové podstatě, je nutné se nejprve zamyslet nad otázkou, kdo je vlastně poškozeným. Jak již bylo výše dovozeno, poškozeným je dlužník a reflexně taktéž věřitelé. I tyto osoby tak mohou nést určitou míru spoluzavinění na vzniklé škodě na majetkové podstatě, a odpovědnost insolvenčního správce tak bude následně vyloučena, popř. oslabena (zmenší se rozsah náhrady).

Podle původní úpravy insolvenčního zákona neměli věřitelé právo popírat pohledávky jiných věřitelů. To se změnilo derogacním plenárním nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/10 ze dne 1. 7. 2010. Ústavní soud v tomto rozhodnutí zrušil větu insolvenčního zákona a připustil tak, aby i věřitelé mohli popírat pohledávky dalších věřitelů. Tato změna se tak posléze promítla i do poměrů odpovědnosti insolvenčních správců. Pokud totiž danou pohledávku věřitele mohl účinně popřít i jiný věřitel, nemá následně tento věřitel (k popření pohledávky oprávněný) právo úspěšně se domáhat náhrady škody na insolvenčním správci za to, že nepopřel danou pohledávku. Daný závěr platí i pro dlužníka, neboť ten je také osobou oprávněnou k popření pohledávky věřitele. Tuto skutečnost dovodil Vrchní soud v Praze v rozsudku sp. zn. 103 VSPH 178/2014 ze dne 24. 2. 2016.

2.4 Příčinná souvislost

2.4.1 Obecně

Posledním obligatorním předpokladem povinnosti k náhradě škody nebo jiné újmy je příčinná souvislost⁶⁵ mezi jednáním (protiprávním jednáním insolvenčního správce/porušením povinností insolvenčním správcem) a vznikem škody nebo jiné újmy. Teorie rozlišuje kauzalitu na faktickou a právní.⁶⁶ Základem faktické kauzality je teorie *condicio sine qua non* (vztahy jsou v příčinné souvislosti pokud by druhý z předpokladů – vznik újmy nenastal bez prvního předpokladu – protiprávního jednání, nebo by nenastal, tak jak nastal). Tato faktická kauzalita (pro svou bezbřehost) je poté omezena korektivem právní kauzality (přičitatelnosti). Tato teorie

⁶⁴ Jedná se o projev zásady, že si každý zásadně nese svou újmu sám (viz Melzer in Melzer, F., Těgl, P., a kolektiv, Komentář Občanský Zákoník, svazek IX, str. 6).

⁶⁵ Jinak také kauzální nexus, kauzalita.

⁶⁶ Tichý, Hrádek, Deliktní právo, str. 125.

je založena na tom, že v příčinné souvislosti mohou být pouze újmy, které jsou škůdci spravedlivě přičitatelné.⁶⁷ Přičitatelnost se aplikuje dle různých teorií (např. teorie gradace příčinné souvislosti, teorie ochranného účelu normy, teorie adekvátnosti příčinné souvislosti atd.⁶⁸). Otázka faktické příčinné souvislosti je otázkou skutkovou⁶⁹ (je možné dokazovat to, zda je splněna podmínka *condicio sine qua non*). Aplikace teorie přičitatelnosti (zjišťování právní kauzality) je už ale otázkou právní, kterou si může zodpovědět pouze sám soud.⁷⁰ Jedná se o projev zásady *iura novit curia* (soud zná právo).

2.4.2 Přerušení příčinné souvislosti

Příčinná souvislost je přerušena, pokud do jejího řetězce vstoupila skutečnost (např. rozhodnutí, pokyn atd.), která má původ v jiném subjektu, než je škůdce. Pokud tak typicky mezi protiprávní jednání insolvenčního správce a vznik újmy vstoupí další skutečnost (rozhodnutí insolvenčního soudu), bude tímto způsobem přerušena kauzalita a nebude možné dovodit odpovědnost insolvenčního správce. Odpovědným za tuto újmu tedy bude insolvenční soud. Nejvyšší soud tuto otázku řešil v rozsudku sp. zn. NS 29 Cdo 2012/2015 ze dne 31. 5. 2017 a došel k závěru, že bezprostřední příčinnou vzniku újmy na straně žalobce nebylo podání návrhu žalované (insolvenční správkyně) na částečný rozvrh, ale usnesení insolvenčního soudu, kterým insolvenční soud částečně rozvrhl výtěžek zpeněžení majetkové podstaty. Na toto rozhodnutí Nejvyšší soud navázal i v usnesení sp. zn. NS 29 Cdo 341/2019 ze dne 15. 12. 2020, kde daný závěr potvrdil a problematiku následovně shrnul: „*Příčinná souvislost mezi (případným) porušením povinnosti postupovat při podání návrhu na vydání rozvrhového usnesení s odbornou péčí a vzniklou škodou (neuspokojení přednostní pohledávky) není dána tam, kde do děje vstoupila jiná skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující, tedy je-li vznik újmy vyvolán bezprostředně okolností, která nemá věcný vztah k porušení označené povinnosti.*“ O možné odpovědnosti státu za rozhodnutí insolvenčního soudu bude pojednáno v kapitole o odpovědnosti insolvenčního soudu.

2.4.3 Ochranný účel normy

Teorie ochranného účelu normy nám zjednodušeně říká, že je nutné zjišťovat, koho před kterými újmami a jakým způsobem chrání daná právní norma. Je logické, že každá právní norma vznikla za určitým účelem, a pokud je tento účel ochrana před určitými újmami (dle

⁶⁷ Tamtéž, str. 140.

⁶⁸ Blíže k teoriím příčinné souvislosti např. Tichý, Hrádek, Deliktní právo, 2017.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 2836/2013 ze dne 25. 9. 2014.

⁷⁰ Tamtéž.

názoru Pipkové⁷¹ každá norma chrání před nějakými újmami), nelze dle této normy chránit před újmami jinými.⁷² Významem ochranného účelu normy je tak chránit škůdce (omezit rozsah jeho odpovědnosti) před újmami, které jsou sice ve faktické příčinné souvislosti s jeho protiprávním porušením dané normy (je splněna podmínka *condicio sine qua non*), ale účelem dané normy není chránit daného poškozeného před těmito újmami.⁷³ Aby bylo možné určit, že za danou škodu škůdce odpovídá dle dané normy, musí být splněny tři působnosti ochranné normy, a to působnost osobní (určení zda je poškozený osobou chráněnou danou normou), věcné (určení, zda norma chrání před danou škodou nebo újmou, tj. určení, jaký statek je chráněn) a modální/způsobová (zda škoda vznikla normou očekávaným způsobem).⁷⁴ Teorie ochranného účelu normy se užívá nejčastěji u subjektivní odpovědnosti, má však své místo i v případech objektivní odpovědnosti.⁷⁵

V českém právním prostředí není koncept teorie ochranného účelu normy příliš rozšířený.⁷⁶ Přesto byl tento koncept již zmíněn v judikatuře Ústavního soudu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 312/05 ze dne 1. 11. 2007 Ústavní soud poprvé popsal teorii ochranného účelu normy v poměrech smlouvy. Jednalo se tedy o ochranný účel smluvního ustanovení. V daném rozhodnutí Ústavní soud rovněž judikoval, že pokud lze zjistit rozsah ochranného účelu normy, má tato teorie přednost před teorií adekvátnosti kauzálního nexu. V poměrech ochranného účelu právní normy poté Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1587/15 ze dne 15. 12. 2015 konstatoval: „Podle této koncepce odpovědnosti, přijaté novým občanským zákoníkem, odpovědnost vzniká pouze za újmu, která spadá pod ochranný účel normy, tedy újmu, které má ochranná norma zabránit.“

V případě odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu je ochrannou normou § 37 odst. 1 IZ. Tato norma má zcela jistě charakter ochranné normy a chrání osoby před škodou nebo jinou újmou, kterou může spáchat insolvenční správce v rámci výkonu své funkce. Osobní působnost normy (jaké potenciálně poškozené osoby chrání § 37 odst. 1 IZ) dopadá dle textu daného ustanovení na dlužníka, věřitele a třetí osoby. Takto vymezená osobní působnost je značně bezbřehá (zákon nám úmyslně nedává vodítko, dle kterého by šlo určit kdo může být třetí osobou) a nijak neomezuje okruh oprávněných poškozených osob. Dovozením

⁷¹ Pipková, P. J., Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 OZ). Právník 9/2013.

⁷² Tichý, Hrádek, Delikt ní právo, 2017, str. 144.

⁷³ Doležal, A., Doležal, T., Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 104.

⁷⁴ Pipková, P. J., Ochranný účel normy.

⁷⁵ Doležal, A., Doležal, T., Kauzalita v civilním právu, 2016, s. 100.

⁷⁶ Tamtéž.

ale dle mého názoru musíme okruh třetích osob vymezit jako okruh osob, která mohou mít co do činění s daným insolvenčním řízením.

Stejně důležitá je i působnost věcná. Ta je v § 37 odst. 1 IZ vymezena formulací: „škodu nebo jinou újmu“. Věcná působnost normy tak dopadá nejen na majetkové újmy (škody), ale i na nemajetkové újmy. Daná definice je problematická, protože pokud chápeme sousloví jiná újma jako újmu nemajetkovou, znamenalo by to, že věcná působnost ochranné normy by se vztahovala i na ochranu jiných statků – např. zdraví, popř. dalších nemajetkových atributů – např. pověsti, cti. Tento názor může být značně kontroverzní, ale domnívám se, že je třeba § 37 odst. 1 IZ vykládat tak, že chrání i jiné statky než pouze majetek (např. zdraví). U jiných statků, než je majetek, poté bude zvláště zásadní roli hrát modální působnost normy – otázka, jakým způsobem ke vzniku škody nebo jiné újmy došlo a zda norma chrání před škodami spáchanými tímto způsobem. Modální působnost ochranné normy § 37 odst. 1 IZ je vyjádřena slovy „při výkonu své funkce“, a chrání tak osoby před typickými činnostmi správce v rámci daného insolvenčního řízení. Tímto omezením nám tak vypadávají újmy, které insolvenční správce poškozeným způsobil, ale nemají spojitost s výkonem jeho funkce. Insolvenční správce totiž může s danými osobami interagovat (a působit újmy) i mimo výkon funkce v daném insolvenčním řízení, např. i mimo profesní život. Zásadně je tak tedy možné aplikovat § 37 odst. 1 IZ na jednání správce spočívající např. ve špatné správě majetkové podstaty, nevymáhání dlužnických pohledávek, porušení povinnosti mlčenlivosti atd., ale není možné jej aplikovat na případy nároků z jednání, kterým insolvenční správce např. automobilem srazil dlužníka na chodníku před budovou insolvenčního soudu a přivodil mu újmu. V tomto případě je naplněna osobní působnost (poškozeným je dlužník) i věcná působnost (újma vznikla na normou chráněném statku – na zdraví), ale není splněna podmínka modální působnosti (újma nevznikla při výkonu funkce insolvenčního správce předpokládaným způsobem). V hraničních případech, kdy není jisté, zda je naplněna podmínka újmy vzniklé při výkonu funkce insolvenčního správce – tedy podmínka modální působnosti normy (např. při jednání v provozovně insolvenčního správce na dlužníka spadne zářivka) je dle mého názoru, vzhledem k postavení insolvenčního správce jako odborníka, který si tak má počínat (§ 5 odst. 1 OZ, § 36 odst. 1 IZ), na místě extensivní výklad ochranného účelu normy § 37 odst. 1 IZ a jeho možná aplikace a s ní spojené důsledky.

Pokud některá působnost ochranné normy chybí, nelze na základě této normy dovodit odpovědnost škůdce. To však nevylučuje možnost dovodit ji na základě jiné právní normy. Pokud se tedy jedná o výše zmíněný příklad srážky dlužníka na přechodu insolvenčním správcem, poškozený dlužník má stále možnost žalovat insolvenčního správce, nelze však

využít ustanovení § 37 odst. 1 IZ, a insolvenční správce tak nebude objektivně odpovědný. Právě kvůli objektivní odpovědnosti insolvenčního správce za škody nebo jiné újmy dle § 37 IZ je zcela zásadní rozlišovat rozsah ochranného účelu této normy.

2.5 Zavinení

Odpovědnost insolvenčního správce při výkonu jeho funkce je odpovědností bez zřetele na zavinení – objektivní odpovědností.⁷⁷ Zavinení tak není k naplnění povinnosti k náhradě nutné. U sporů, kde se neuplatní § 37 IZ, ale půjde o spory mezi některým ze subjektů insolvenčního řízení na straně žalobce a insolvenčním správcem jako žalovaným ohledně nároku na náhradu škody nebo jiné újmy, tzn. půjde o spory mimo ochranný účel normy § 37 IZ se dle mého názoru objektivní odpovědnost neuplatní, a pokud žalobce nenajde jiný právní důvod k objektivní odpovědnosti insolvenčního správce⁷⁸, půjde o subjektivní odpovědnost a žalobce bude k úspěšnému domožení se nároku tvrdit a prokázat existenci zavinení na straně insolvenčního správce.

⁷⁷ Např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 49/2014 ze dne 28. 7. 2016 (R 16/2018).

⁷⁸ § 2895 OZ.

3. Další ustanovení insolvenčního zákona spojená s odpovědností insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu

3.1 Odpovědnost insolvenčního správce za pomocníka (§ 37 odst. 2 IZ)

Insolvenční správce není odpovědný pouze za újmy, které vznikly přímo jeho činností, ale též za újmy spáchané pomocníky, které při výkonu své funkce využil. Dle § 37 odst. 2 IZ odpovídá insolvenční správce i za škody nebo jiné újmy způsobené osobami, které jsou ve výčtu § 40 odst. 2 IZ a dále za zaměstnance dlužníka, kteří působí v rozsahu své dosavadní činnosti a i za jiné osoby, které jsou ve smluvním vztahu s dlužníkem. Výčet osob v § 40 odst. 2 IZ obsahuje zaměstnance insolvenčního správce, zaměstnance dlužníka a ve zvláště odůvodněných případech i další osoby (specializovaní odborníci – poradci ve složitých oblastech, kteří nejsou v pracovním poměru s insolvenčním správcem).

Odpovědnost za pomocníka je v občanském zákoníku obecně upravena v § 2914. Tato úprava a v souladu s ní i judikatura rozlišuje tzv. nesamostatného a samostatného pomocníka,⁷⁹ přičemž principál odpovídá zásadně pouze za újmu způsobenou nesamostatným pomocníkem.⁸⁰ Naopak za samostatného pomocníka odpovědný principál není a pouze ručí za splnění jeho povinnosti k náhradě škody, a to pouze za situace, kdy ho nepečlivě vybral nebo na něj nedostatečně dohlížel.⁸¹

Vzhledem ke znění ustanovení § 37 odst. 2 IZ, které nijak nerozlišuje mezi pomocníky, se v souladu s komentářovou literaturou⁸² domnívám, že se rozdělení dle § 2914 OZ na poměry odpovědnosti dle insolvenčního zákona nepoužije a insolvenční správce bude za jednání pomocníků odpovědný nehledě na jejich samostatnost.

Žalobce (poškozený) má i možnost žalovat přímo pomocníka. Nauka (v poměrech obecné úpravy občanského zákoníku) dovodila, že pomocník může být i sám přímo odpovědný.⁸³ Tuto myšlenku následně pro poměry pracovního práva korigoval Nejvyšší soud ve sbírkovém rozhodnutí R 51/2022⁸⁴, kdy vyslovil názor, že zaměstnanec přímo neodpovídá za škodu způsobenou třetí osobě z nedbalosti při výkonu svého zaměstnání. V poměrech odpovědnosti insolvenčního správce ale nedává dobrý smysl žalovat přímo pomocníka, neboť

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 1198/2019 ze dne 28. 4. 2021.

⁸⁰ § 2914, věta první OZ.

⁸¹ § 2914, věta druhá OZ.

⁸² Řeháček a Vrba in Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupný v systému beck-online.cz, komentář k § 37 IZ.

⁸³ Čech, P., Flidr, J. Odpovídá zaměstnanec za škodu, kterou způsobí třetí osobě při plnění pracovních úkolů? Rekodifikace & praxe, 2015, č. 3.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1029/2021 ze dne 26. 10. 2021.

ten není za vzniklou újmu objektivně odpovědný, a pro žalobce je tak výhodnější žalovat insolvenčního správce samého.

Specifikem odpovědnosti insolvenčního správce za pomocníky je odpovědnost za dlužníkovy zaměstnance a osoby, které jsou ve smluvním vztahu s dlužníkem. Zatímco základní myšlenkou odpovědnosti za pomocníky je názor, že principálové mají odpovídat za své pomocníky, které si vybrali (mají v ně důvěru, mají moc nad výběrem těchto pomocníků), tak u odpovědnosti za zaměstnance dlužníka se tato myšlenka uplatnit nedá, a insolvenční správce se tak dostává do složité situace, kdy odpovídá i za osoby, které si sám ne zvolil (nezná je, nemusí v ně mít důvěru) a které nemusejí být důvěryhodné. Fakt, že se jedná o zaměstnance osoby, která se dostala do insolvenčního řízení (částečně je možné, že i vinou právě nekvality těchto zaměstnanců) toto pouze podtrhuje. Právní úprava je tak vůči insolvenčnímu správci v tomto ohledu přísná. Insolvenční správce proto musí mít možnosti jak se bránit vůči této nevýhodné pozici.

Předně se domnívám, že insolvenční správce dle § 37 odst. 2 IZ odpovídá za zaměstnance dlužníka a osoby ve smluvním vztahu s dlužníkem pouze za situace, kdy má dispoziční oprávnění k majetkové podstatě.⁸⁵ Tudiž půjde nejčastěji o situace, kdy byl na dlužníkovu majetek prohlášen konkurs.⁸⁶ Úprava v ustanovení § 246 odst. 1 IZ dokonce výslovně uvádí, že prohlášením konkursu začíná insolvenční správce vystupovat vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel a zajišťovat provoz dlužníkovu podniku⁸⁷ (jednat vůči dlužníkovým smluvním partnerům). V této situaci má insolvenční správce prostředky jak se chránit vůči potenciálním škodám, které by mohli spáchat dlužníkovu zaměstnanci (může s nimi např. rozvázat pracovní poměr, přeradit je na méně odpovědnou pozici atd.).

Opačný názor (že by insolvenční správce odpovídal za dlužníkovy zaměstnance a smluvní partnery, i pokud by měl dispoziční oprávnění v daný okamžik dlužník) by dle mého názoru vedl k absurdnímu závěru, že bude insolvenční správce odpovědný i za škody nebo jiné újmy, které ani nemohl odvrátit, a spáchala je osoba, nad kterou nevykonával žádnou kontrolu (neboť činnost zaměstnanců stále řídil jejich původní zaměstnavatel – dlužník).

Pokud insolvenční správce musí nahradit újmu spáchanou jinou osobou (jeho pomocníkem) má oproti této osobě tzv. regresní nárok.⁸⁸ Je poté na osobě insolvenčního

⁸⁵ § 229 odst. 3 IZ.

⁸⁶ § 229 odst. 3, písm. c) IZ.

⁸⁷ Obchodního závodu (viz § 502 OZ). Nejedná se o podnik ve smyslu evropského práva.

⁸⁸ Terminologií občanského zákoníku v § 2917 tzv. postih.

správce, aby se tohoto nároku domohl u soudu. Maximální výše možného nároku vůči osobě, která je s insolvenčním správcem v pracovněprávním poměru se limituje dle úpravy zákoníku práce.⁸⁹

Insolvenční správce naopak neodpovídá za tzv. exces svého pomocníka. Excesivní je jednání pomocníka, při kterém vybočí z jeho činnosti (ke které ho insolvenční správce určil) a jedná ve vlastním zájmu.⁹⁰ Při zkoumání, zda se jednalo o exces pomocníka nebo lze jeho jednání stále přičíst principálovi (insolvenčnímu správci), hrají rozhodnou roli místní, časové a věcné vztahy této protiprávní činnosti pomocníka s činností, ke které byl principálem určen.⁹¹

3.2 Skutková podstata § 37 odst. 3 IZ

Ustanovení § 37 IZ obsahuje další skutkovou podstatu náhrady škody, konkrétně je vymezena ve třetím odstavci. Dle této skutkové podstaty odpovídá insolvenční správce za škodu nebo jinou újmu, která vznikla věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou tím, že nemohla být uspokojena jeho pohledávka vzniklá na základě právního úkonu insolvenčního správce. Rozborem této skutkové podstaty dojdeme k závěru, že je třeba současného naplnění několika znaků (předpokladů).

Prvním předpokladem je existence pohledávky za majetkovou podstatou. Tento druh pohledávek je upraven v § 168 IZ. Pohledávky za majetkovou podstatou jsou speciálním druhem pohledávek, které se nepřihlašují do insolvenčního řízení⁹² a vznikají až po zahájení insolvenčního řízení nebo moratoria⁹³, popř. po rozhodnutí o úpadku.⁹⁴ Pohledávky za majetkovou podstatou se dle § 168 odst. 3 IZ uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku, a mají tak přednostní postavení oproti jiným pohledávkám.⁹⁵ Příbuznými pohledávkami pohledávek dle § 168 IZ jsou tzv. pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou dle § 169 IZ. Skutková podstata § 37 odst. 3 IZ, ale hovoří pouze o pohledávkách za majetkovou podstatou a pohledávky dle § 169 IZ tak nelze do této skutkové podstaty vtáhnout.⁹⁶ Opačný názor zastává Kozák,⁹⁷ dle kterého je nutné do skutkové podstaty § 37 odst. 3 IZ zahrnout i pohledávky dle § 169 IZ. Domnívám se však, že pro tento názor není

⁸⁹ Dle § 257 odst. 2 ZP se jedná o 4,5 násobek průměrného měsíčního platu za škodu způsobenou z nedbalosti.

⁹⁰ Pašek in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 3036.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Dle § 203 odst. 1 IZ se pouze uplatňují vůči osobě s dispozičním oprávněním.

⁹³ Jejich výčet je v § 168 odst. 1 IZ.

⁹⁴ Jejich výčet je v § 168 odst. 2 IZ.

⁹⁵ Sprinz in Komentář – Insolvenční zákon, C. H. Beck 2019, str. 452.

⁹⁶ Tamtéž, str. 106.

⁹⁷ Kozák in Kozák, J., Brož, J., Dadam, A., Stanislav, A., Strnad, Z., Zrůst, L., Žižlavský, M. Insolvenční zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 133.

opodstatnění, neboť insolvenční zákon v textu jiných ustanovení pohledávky dle § 168 IZ a § 169 IZ rozlišuje.⁹⁸

Druhým předpokladem je, že tato pohledávka za majetkovou podstatou vznikla právním úkonem insolvenčního správce a nebyla uspokojena. Dle komentářové literatury⁹⁹ je nutné právní úkon chápat i v tomto ustanovení jako hmotněprávní právní jednání, a nikoli procesní úkon. Posledním předpokladem je příčinná souvislost mezi neuspokojením pohledávky za majetkovou podstatou a vznikem škody na straně věřitele, ta je však z logiky věci vždy dána (tím, že věřiteli není uhrazena tato jeho pohledávka mu automaticky vzniká újma v majetkové sféře).

Skutková podstata § 37 odst. 3 IZ stejně jako skutková podstata v odst. 1 zakládá prostou objektivní odpovědnost insolvenčního správce¹⁰⁰. To znamená, že je možné využít liberačního důvodu v § 37 odst. 3 IZ, který dává insolvenčnímu správci možnost se liberovat, když prokáže, že v době, kdy právní úkon (hmotněprávní právní jednání) činil, nemohl poznat, že majetková podstata nebude stačit k úhradě jím vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou. Domnívám se, že pro naplnění liberačního důvodu postačí, když insolvenční správce doloží (břemeno tvrzení a důkazní nese on), na základě jakých informací právní úkon učinil a že z nich nešlo poznat (objektivně) riziko, že tento úkon vyčerpá majetkovou podstatu, a nebude tak možné uspokojit pohledávku za majetkovou podstatou. Naplnění liberačního důvodu si lze představit na příkladu, ve kterém se v majetkové podstatě nachází pouze určitá nemovitost – pozemek. Insolvenční správce v rámci správy majetkové podstaty vynaloží určité náklady spojené se správou dané nemovitosti (nechá pozemek k zatraktivnění – pro potřeby budoucího zpeněžení – uklidit, popř. vyřezat keře), čímž vznikne jeho právním úkonem pohledávka za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2, písm. b) IZ, ale následně se ukáže, že pozemek je neprodejný, a má tak nulovou hodnotu a hodnota majetkové podstaty je tak rovněž nulová. Ačkoli je tak naplněna skutková podstata § 37 odst. 3 IZ (právním úkonem insolvenčního správce vznikla pohledávka za majetkovou podstatou, která nemůže být uspokojena), insolvenčnímu správci postačí prokázat, že v době objednání prací na pozemek nemohl z dostupných informací vědět, že bude pozemek neprodejný, a jeho hodnota tak nulová (nemohl vědět, že výkon prací na pozemku bude vůči majetkové podstatě kontraproduktivní), a nebude tak odpovídat za škodu věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou (zhotoviteli prací na pozemku).

⁹⁸ Např. § 203a odst. 1 IZ, § 363 odst. 1, písm. g) IZ.

⁹⁹ *Řeháček a Vrba* in Komentář – Insolvenční zákon, C. H. Beck 2019, str. 106.

¹⁰⁰ Tamtéž.

3.3 Promlčení

Promlčení je jednou z právních skutečností, která dodatečně (*ex post*) vylučuje nástup odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu. Jednání škůdce je nadále protiprávní, existuje vzniklá újma a existuje i příčinná souvislost mezi jednáním a újmou. Vlivem právní skutečnosti – běhu času však není nadále spravedlivé požadovat nástup odpovědnosti. Myšlenka promlčení je založena na principu právní jistoty a jejím základem je názor, že po určité době převáží nad potřebou spravedlivého uspořádání vztahů mezi stranami (dle hmotného práva) potřeba zachování právě právní jistoty a stavu, který tu po nějakou dobu trvá. Promlčecí lhůty se dělí na dva typy, a to na subjektivní a objektivní.¹⁰¹ Zatímco subjektivní lhůta nám říká, kolik má žalobce času na to uplatnit svůj nárok od doby, kdy se dozvěděl o dané skutečnosti (podrobněji viz níže), tak objektivní promlčecí lhůta nám stanovuje objektivní okamžik v čase (nehledě na vědomosti subjektů), po kterém je nástup odpovědnosti vyloučen, a převáží tak princip právní jistoty. Uběhnutím promlčecí lhůty se pohledávka věřitele stává naturální obligací.¹⁰² To znamená, že dlužník závazkového právního vztahu není nucen plnit (chybí zde nárok) a dluh zůstává ve formě dobrovolného plnění. Pokud však po uplynutí bude ze strany dlužníka plněno, nezakládá to jeho právo na vydání bezdůvodného obohacení vůči věřiteli.¹⁰³

Otázku promlčení v poměrech odpovědnosti insolvenčního správce řeší ustanovení § 37 odst. 4 IZ. Subsidiárně se použije úprava v občanském zákoníku (úprava insolvenčního zákona je *lex specialis*).¹⁰⁴ V poměrech § 37 odst. 4 IZ se jedná o lhůty promlčecí, je tak nutné námitku promlčení před soudem uplatnit. Vzhledem k tomu, že tak zákon nestanovuje, nejedná se o prekluzi.¹⁰⁵

3.3.1 Subjektivní promlčecí lhůta

Insolvenční zákon stanovuje, že subjektivní promlčecí lhůta je 2 roky. Počátek běhu této subjektivní promlčecí lhůty zákon stanovuje na okamžik, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce. Tato formulace není příliš vhodná z několika důvodů.

Prvním aplikačním problémem je zde formulace poškozeného. Jak bude dále popsáno,¹⁰⁶ aktivně věcně legitimována může být i osoba, která zároveň není osobou poškozenou jednáním insolvenčního správce (typicky osoba, která žaluje zaplacení náhrady do

¹⁰¹ Tégel, Weinhold a Melzer in Melzer, F., Tégel, P., a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, str. 947.

¹⁰² Tamtéž, str. 1075.

¹⁰³ Subjektivní právo na rozdíl od prekluze stále trvá, pouze nelze nárokovat.

¹⁰⁴ Blíže kapitola o použití občanského zákoníku.

¹⁰⁵ *A contrario* § 654 OZ.

¹⁰⁶ V kapitole o aktivní věcné legitimaci.

majetkové podstaty dlužníka z titulu svého právního zájmu – činnosti – např. jiný insolvenční správce, popř. likvidátor). Dle mého názoru je však zjevné, že zde nebylo úmyslem zákonodárce upravit okamžik začátku běhu subjektivní promlčecí lhůty, tak aby se lhůta počítala od okamžiku, kdy se o škodě dozví právě poškozený, ale obecně, kdy se to dozví osoba, která je k podání žaloby aktivně věcně legitimovaná.¹⁰⁷ Proto si myslím, že je třeba analogií dovodit, že subjektivní promlčecí lhůta započne běžet okamžikem, kdy se o škodě dozví konkrétní osoba, která chce náhradu škody nebo jiné újmy žalovat, nehledě na fakt, zda se jedná o osobu poškozenou.

Další spornou otázkou je formulace: „dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce“. Zatímco existence vědomosti o výši škody je nezbytná pro podání žaloby (škodu nebo jinou újmu je třeba nejprve vyčíslit¹⁰⁸) není jisté, co zde znamená pojem „odpovědnosti insolvenčního správce“. Domnívám se, že touto formulací měl zákonodárce na mysli protiprávní jednání (porušení povinností) insolvenčního správce, které je v příčinné souvislosti se vzniklou újmou. Pro určení okamžiku počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty je tak nezbytné určit okamžik, ve kterém se aktivně legitimovaná osoba, která podává žalobu dozvěděla o tom, že zde bylo protiprávní jednání insolvenčního správce a poškozenému vznikla konkrétní újma, která je v příčinné souvislosti s tímto jednáním.

Subsidiární úprava občanského zákoníku v § 619 odst. 2 obecně vymezuje, že okamžik počátku běhu lhůty nastává, když se osoba dozvěděla nebo měla dozvědět o okolnostech počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty. Toto ustanovení je obecně podpůrně použitelné i pro spory dle § 37 IZ. Dále však občanský zákoník v § 620 odst. 1 dává konkrétní návod pro běh lhůty u sporů o náhradu škody, kde je tato úprava pro žalobce dle mého názoru mírnější než v případě § 37 odst. 4 IZ. Když srovnáme okamžiky počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty v § 37 odst. 4 IZ a § 620 odst. 1 OZ, tak se domnívám, že obě úpravy (i přes odlišnou formulaci – vědomost o výši škody v IZ vs. vědomost o škodě v OZ) jsou, co se týče otázky vzniku škody, stejné. Druhé kritérium je však zřejmě odlišné (vědomost o odpovědnosti insolvenčního správce v IZ vs. vědomost o osobě povinné k náhradě v OZ). Ustanovení § 37 odst. 4 IZ požaduje oproti úpravě v občanském zákoníku nejen znalost osoby povinné k náhradě¹⁰⁹ – insolvenčního správce, ale též vědomost o jeho protiprávním jednání a příčinné souvislosti mezi

¹⁰⁷ Opačný názor by dle mého byl proti smyslu institutu subjektivní promlčecí lhůty.

¹⁰⁸ *Tégl a Weinhold in Melzer F., Tégl, P., a kol.* Občanský zákoník – velký komentář, svazek III., str. 957.

¹⁰⁹ Nemusí se nezbytně jednat o osobu škůdce (*Tégl a Weinhold in Melzer F., Tégl, P., a kol.* Občanský zákoník – velký komentář, svazek III., str. 957).

ním a vzniklou újmou. Dle mého názoru je tak nutné vyloučit aplikaci § 620 odst. 1 OZ, neboť je zde speciální úprava daná insolvenčním zákonem (která je nutno říci pro žalobce přísnější).

Okamžik počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty bude často zjevný i z insolvenčního rejstříku. Mám za to, že uveřejněním informace, která může zakládat žalobní nárok (např. zpráva insolvenčního správce o zpeněžení části majetkové podstaty) v insolvenčním rejstříku začíná subjektivní promlčecí lhůta běžet a není důležité, kdy se danou informací dozví konkrétní žalobce – např. doručení informace do vlastních rukou.¹¹⁰ Bude zde podpůrně aplikována úprava § 619 odst. 2 OZ, protože se žalobce informací mohl dozvědět.¹¹¹

3.3.2 Objektivní promlčecí lhůta

Insolvenční zákon upravuje i objektivní promlčecí lhůtu. Ustanovení § 37 odst. 4 IZ stanovuje dvě objektivní promlčecí lhůty. První obecná objektivní promlčecí lhůta je stanovená na 3 roky. Tato lhůta se použije ve všech sporech vyjma případů aplikace druhé lhůty dané tímto ustanovením. Ta stanovuje, že délka objektivní promlčecí lhůty je 10 let v případě, kdy škodu nebo jinou újmu způsobil insolvenční správce úmyslným trestným činem, za který byl pravomocně odsouzen. Domnívám se, že obecná úprava občanského zákoníku pro objektivní promlčecí lhůtu v § 636 OZ je vyloučena, neboť je úprava v insolvenčním zákoně ve vztahu speciality vůči úpravě v občanském zákoníku.

Důležitá je otázka počátku běhu objektivních promlčecích lhůt. Zatímco u zvláštní desetileté lhůty je přímo popsáno, že počíná běžet od okamžiku skončení insolvenčního řízení, u tříleté lhůty není tento okamžik ze zákona zcela zjevný. Pohl¹¹² usuzuje, že obecná tříletá lhůta počíná běžet také okamžikem skončení insolvenčního řízení, stejně jako u desetileté lhůty. Ačkoli by toto řešení bylo asi politicky-právně spravedlivější, neboť tříletá objektivní lhůta je, dle mého názoru, mimořádně krátká, mám za to, že jazykovým výkladem nelze k tomuto závěru dospět. Dovětek „od skončení insolvenčního řízení“ se dle textu daného ustanovení vztahuje pouze na lhůtu desetiletou. Pro tříletou lhůtu se tak, dle mého názoru, uplatní obecná úprava v občanském zákoníku ohledně objektivních promlčecích lhůt, které počínají obecně běžet okamžikem vzniku škody nebo jiné újmy.¹¹³

Zcela specifickým je okamžik vzniku škody a z toho vyplývající okamžik počátku běhu promlčecí lhůty u sporů, ve kterým věřitelé žalují insolvenčního správce z důvodu, že nebyly zcela uspokojeny jejich pohledávky (žalují svou reflexní škodu vzniklou jako škodu primární

¹¹⁰ § 424 IZ.

¹¹¹ Jedná se o projev zásady *vigilantibus iura scripta sunt*.

¹¹² Pohl, T., Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. Bulletin advokacie 7-8/2010, s. 33.

¹¹³ § 629 odst. 2 OZ a § 636 odst. 1 OZ.

na majetkové podstatě a žalují náhradu do své přímé majetkové sféry). Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. NS 29 Cdo 1540/2020 ze dne 24. 9. 2021¹¹⁴ a v usnesení sp. zn. NS 29 Cdo 1441/2021 ze dne 29. 9. 2022 poukázal na to, že škoda vzniká až okamžikem, kdy se stane pohledávka věřitele nedobytnou.¹¹⁵ Okamžikem vzniku škody zde poté zároveň nastává okamžik počátku běhu objektivní promlčecí lhůty.

Vždy je tak pro určení počátku běhu promlčecí lhůty (subjektivní i tříleté objektivní) předem zkoumat skutečný okamžik vzniku škody.¹¹⁶

¹¹⁴ V daném případě se jednalo o spor, kdy zajištěný věřitel žaloval insolvenčního správce na náhradu škody způsobenou mu tím, že insolvenční správce nepopřel pohledávku druhého zajištěného věřitele (v období, kdy věřitelé nemohli popírat pohledávky ostatních věřitelů), který byl se svojí pohledávkou dřívější v pořadí, a získal tak veškeré prostředky ze zpeněžení předmětu zajištění. Nalézací a odvolací soud konstatovaly, že škoda vznikla už dnem následujícím po dni právní moci usnesení o částečném rozvrhu výtěžku ze zpeněžení zástavy. Nejvyšší soud v rozsudku poté tyto rozhodnutí nižších soudů zrušil s tím, že zde byla ještě možnost uspokojení žalobce z jiného majetku než ze zástavy a dnem právní moci usnesení mu tedy nemohla vzniknout škoda – nárok byl v tu chvíli předčasný, a tak ani nemohla počít běžet promlčecí lhůta.

¹¹⁵ Pojmu nedobytnosti pohledávky v insolvenčním řízení se věnoval Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. NS 25 Cdo 2601/2010 (R 48/2011) ze dne 25. 8. 2010.

¹¹⁶ Blíže kapitola o okamžiku vzniku škody.

4. Procesní otázky

4.1 Aktivní a pasivní věcná legitimace

4.1.1 Obecně k věcné legitimaci

Institut věcné legitimace slouží k pochopení otázky, kdo je osobou oprávněnou k podání žaloby a vymáhání nároku a naopak kdo je povinný k nesení povinnosti vyplývající z nároku. Věcná legitimace vyplývá z hmotněprávního poměru účastníků.¹¹⁷ Věcná legitimace není procesní podmínkou a její nedostatek nevede k zastavení řízení. Pokud však není věcná legitimace (ať už aktivní či pasivní) dána, nelze se úspěšně domoci nároku a žaloba musí být zamítnuta.¹¹⁸ Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. NS 26 Cdo 4364/2007 ze dne 16. 7. 2008 poukázal na to, že o nedostatku věcné legitimace nemůže soud účastníky poučit, neboť by se jednalo o nepřípustné hmotněprávní poučení. Teorie věcnou legitimaci dělí na aktivní a pasivní. Aktivní věcná legitimace nám odpovídá na otázku, která osoba je oprávněná domáhat se u soudu daného nároku. Pasivní věcná legitimace žalovaného pro změnu odpovídá na otázku, která osoba může být úspěšně žalována pro domožení se daného nároku.

4.1.2 Aktivní věcná legitimace

Výčet aktivně věcně legitimovaných subjektů se liší v závislosti na žalobou požadovaném nároku, je tak třeba opět rozdělit možné nároky/spory do jednotlivých kategorií.

První kategorií žalobců jsou osoby, které v rámci svého nároku požadují po insolvenčním správci zaplacení přímo do své osobní sféry (nároky, které nemají souvislost s majetkovou podstatou). Domnívám se, že do této kategorie je možné zařadit dlužníka, věřitele a blíže nespecifikované třetí osoby (jak ostatně vyplývá z § 37 odst. 1 IZ). Pro tyto spory mohou být aktivně věcně legitimovány pouze osoby, kterým byla způsobena újma (poškození), a jejich výčet je tak shodný s výčtem osob, které chrání ustanovení § 37 odst. 1 IZ. Domnívám se, že nedává rozumný smysl rozšiřovat možný okruh na další osoby, než jsou přímo poškození.

Ve druhé kategorii, tj. u sporů na náhradu škody vzniklé na majetkové podstatě, je okruh aktivně věcně legitimovaných osob širší než u první kategorie. Mám za to, že je třeba osoby aktivně věcně legitimované pro vymáhání nároku na náhradu škody na majetkové podstatě vůči insolvenčnímu správci s petitum na plnění do majetkové podstaty rozdělit na dvě skupiny.

V první skupině jsou osoby, které mají přímý/bezprostředný ekonomický zájem na možném plnění do majetkové podstaty. Mezi tyto osoby řadím dlužníka, věřitele a společníky

¹¹⁷ Winterová, A., Macková, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 137.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 138.

dlužníka (kteří jsou *de facto* také věřitelé, i když se jejich nároky uspokojují až po případném plném uspokojení všech věřitelů¹¹⁹). Tento okruh osob dovodil i Vrchní soud v Praze v usnesení 104 VSPH 448/2021 ze dne 23. 6. 2021.¹²⁰ Dále lze uvažovat i o dalších skupinách osob, které by teoreticky mohly mít zájem na profitu majetkové podstaty, např. zaměstnanci dlužníka, zaměstnanecké organizace, společníci a zaměstnanci věřitelů atd. Jejich zájem však není přímý/bezprostřední, protože nelze dovodit přímou souvztažnost mezi zvětšením majetkové podstaty a ekonomickým příjmem do jejich majetkové sféry, a tak dle mého názoru nejsou aktivně věcně legitimováni k podání žaloby na náhradu škody na majetkové podstatě.

Do druhé skupiny je nutné zařadit osoby, které nemají ekonomický zájem na majetkové podstatě, jejich aktivní věcnou legitimaci je však nutné dovodit z povahy jejich činnosti. Tyto osoby mají na výsledku právní zájem, neboť jejich pasivita (nevymáhání pohledávky do majetkové podstaty) může vést k nedodržení náležité péče, které jsou povinni z povahy své činnosti. Mezi tyto osoby patří insolvenční správce (oddělený popř. nově ustanovený insolvenční správce dlužníka), který bude žalovat původního insolvenčního správce – škůdce. Dále je nutné do této skupiny osob zařadit likvidátora dlužníka.¹²¹ Mám za to, že tyto osoby mohou dané nároky do majetkové podstaty vymáhat pouze po dobu trvání jejich právního zájmu na věci (typicky do skončení jejich účasti na daném insolvenčním řízení).

4.1.3 Pasivní věcná legitimace

Pasivně věcně legitimovaným je insolvenční správce. Pokud v řízení nastala mnohost správců (např. z důvodu, že je v řízení nějaký oddělený správce, popř. proběhla změna postu insolvenčního správce¹²²) je vždy nutné žalovat konkrétního insolvenčního správce, a to toho insolvenčního správce, který způsobil škodu nebo jinou újmu – škůdce.

¹¹⁹ Jedná se o podřízené pohledávky dle § 172 IZ. Jde o tzv. reziduální věřitele – bližší viz *Richter, T.* Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 39.

¹²⁰ „Škodu nebo jinou újmu na majetkové podstatě pak může vymáhat proti správci (a ve prospěch majetkové podstaty) nejen dlužník, ale též kterýkoliv z dalších účastníků insolvenčního řízení (§ 14 IZ), tedy i přihlášený věřitel, neboť škoda nebo jiná újma způsobená na majetkové podstatě má nepochybně dopad do jeho majetkové sféry.

„Opačný názor, že by k podání takové žaloby byl legitimován výlučně dlužník nebo nově ustanovený insolvenční správce, by totiž vedl k nepřijatelnému následku, totiž že by v případě jejich nečinnosti došlo k promlčení práva na náhradu škody nebo jiné újmy způsobené (bývalým) insolvenčním správcem a poškození věřitelé by se tohoto práva nemohli nikdy domoci. Pokud na majetkové podstatě vznikla škoda nebo jiná újma z odpovědnosti insolvenčního správce za tuto škodu nebo jinou újmu, jsou tím logicky dotčeni všichni účastníci insolvenčního řízení (dlužník, jehož majetková podstata se nepřipustně zmenšila, a všichni věřitelé, kteří v důsledku toho na své přihlášené pohledávky obdrží méně). Proto nelze přihlášeným věřitelům upírat aktivní legitimaci k podání žaloby z odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu proti insolvenčnímu správci.“

¹²¹ § 70 IZ.

¹²² Např. z důvodu odvolání nebo zproštění (§ 31 a § 32 IZ).

I v případě odpovědnosti insolvenčního správce za pomocníka (dle § 37 odst. 2. IZ) bude vyjma případů excesů¹²³ pasivně legitimován insolvenční správce. Teoreticky je u určitých pomocníků možné dovést i jejich přímou odpovědnost.¹²⁴ V tomto případě by pasivně věcně legitimován byl přímo daný pomocník.

Nejvyšší soud dovodil¹²⁵, že je nutné při sporech o náhradu škody nebo jiné újmy označit žalovaného insolvenčního správce v žalobě jako kteroukoli jinou fyzickou osobu, tj. jménem, příjmením a bydlištěm (popř. jako kteroukoli jinou právnickou osobu, pokud jde o v. o. s.) bez přídavku, že se jedná o insolvenčního správce daného dlužníka. Toto učinil právě z důvodu, aby insolvenční správce nemohl být vnímán jako představitel majetkové podstaty, ale jako fyzická osoba, která odpovídá svým osobním majetkem.

V případě insolvenčních správců, kteří působí jako ohlášení společníci v rámci v. o. s., je pasivně legitimována společnost a uplatní se obecná pravidla o v. o. s.

4.1.4 Vliv prohlášení konkursu na aktivní legitimaci dlužníka vůči insolvenčnímu správci

Na aktivní věcnou legitimaci dlužníka ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy vůči insolvenčnímu správci má zcela zásadní vliv prohlášení konkursu. Dle § 249 odst. 1 IZ přechází na insolvenčního správce okamžikem prohlášení konkursu oprávnění k vymáhání nároků dlužníka, které se týkají majetkové podstaty. Návrh (žalobu) podanou jinou osobou (dlužníkem) soud zamítne. Ale co když chce dlužník žalovat právě insolvenčního správce? Je samozřejmě nemyslitelné, aby insolvenční správce žaloval sám sebe, a proto je nutné dovést jiné právně konformní řešení.

Za prvé je nutné zmínit, že omezení pro dlužníka (nemožnost podat žalobu) se výslovně uvádí pouze ohledně nároků, které se týkají majetkové podstaty.¹²⁶ Z toho je třeba *a contrario* dovést, že nároky dlužníka, které se netýkají majetkové podstaty nejsou tímto ustanovením omezeny. Půjde typicky o nároky nemajetkové (zásah do osobnostního práva) a nároky z majetku dlužníka, který nespadá do majetkové podstaty (např. insolvenční správce dlužníkovi zničí snubní prsten).¹²⁷

Pokud se dlužníkem požadovaný nárok týká majetkové podstaty, je nutné chápat § 249 odst. 1 IZ v tom smyslu, že dlužník aktivně věcně legitimovaný není. Zbývá tedy využití

¹²³ Viz kapitola k § 37 odst. 2 IZ.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2772/2016 (R 79/2019) ze dne 7. 6. 2018.

¹²⁶ § 249 odst. 1 IZ.

¹²⁷ Dle § 207 odst. 1 IZ nepatří do majetkové podstaty majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Takovým majetkem jsou např. věci uvedené v § 321 a § 322 OSŘ (např. právě snubní prsten).

institutu odděleného insolvenčního správce,¹²⁸ který bude ustanoven, aby vymáhal nárok vůči insolvenčnímu správci, který dlužníka poškodil. Možné použití institutu odděleného správce dovodila i komentářová literatura.¹²⁹ Toto je dle mého názoru jediné možné *de lege lata* řešení, i když o jeho vhodnosti mám pochybnosti, protože tímto řešením vzniknou další náklady pro majetkovou podstatu. *De lege ferenda* by bylo asi vhodné uvažovat o výjimce z ustanovení § 249 odst. 1 IZ právě pro případy sporů mezi dlužníkem a insolvenčním správcem a umožnit dlužníkovi, aby mohl insolvenčního správce – škůdce žalovat i přímo on sám.

4.2 Petit žaloby

Petitem žaloby je žalobcem vyjádřený nárok, kterého se v žalobě domáhá proti žalovanému.¹³⁰ Mezi náležitosti petitu žaloby na plnění (která bude u odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu převažovat) patří vymezení, kdo se čeho vůči komu domáhá, a vymezení pariční lhůty.¹³¹ Petit žaloby bude záviset na konkrétním typu požadovaného nároku.¹³² Pokud se žalobce vůči insolvenčnímu správci domáhá zaplacení částky přímo do své osobní majetkové sféry bude nejčastěji petit znít:

„Žalovaný je povinen zaplatit žalobci xxx Kč do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku.“

Oproti tomu petit na zaplacení částky do majetkové podstaty může znít např:

„Žalovaný je povinen zaplatit do majetkové podstaty dlužníka A.B. xxx Kč do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku.“

Rozlišování petitů má zcela zásadní roli, neboť určití žalobci jsou aktivně věcně legitimováni pouze k určitým nárokům, a musí tak formulovat petit správně (např. nově ustanovený insolvenční správce nemůže v rámci žaloby podané na zproštěného insolvenčního správce – škůdce požadovat zaplacení do své majetkové sféry, ale pouze přímo do majetkové podstaty). Dále věřitel nemůže před právní mocí rozvrhového usnesení zásadně požadovat zaplacení přímo do své majetkové sféry.¹³³

Nesrozumitelný, popř. špatně napsaný petit zakládá vadu podání, která musí být odstraněna pro možnost úspěchu žaloby. Uplatní se zde obecná úprava dle § 43 OSŘ, takže např. žalobce, který může požadovat pouze plnění do majetkové podstaty (např. společník dlužníka), ale v petitu bude požadovat zaplacení do své majetkové sféry, bude soudem vyzván k nápravě podání, a pokud nebude podání opraveno, povede to k odmítnutí žaloby.¹³⁴

¹²⁸ Institut odděleného správce je upravený v § 34 IZ.

¹²⁹ *Řeháček a Vrba* in Komentář - Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 105.

¹³⁰ *Winterová, Macková*, Civilní právo procesní, str. 201.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Viz kapitola o rozdělení nároků/sporů.

¹³³ K tomuto blíže kapitoly o druzích nároků a sporů a aktivní věcné legitimaci.

¹³⁴ § 43 odst. 2 OSŘ.

4.3 Kdy se jedná o incidenční spor?

Incidenční spory jsou dle § 2 písm. d) IZ spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých to insolvenční zákon stanoví a které jsou projednávány v rámci insolvenčního řízení. Taxativní výčet incidenčních sporů je obsažen v § 159 IZ. Pro potřeby této práce je zásadní § 159 odst. 1, písm. e) IZ, který stanovuje, že incidenčními spory jsou spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčního správce. Pro jiné spory (než ty obsažené ve výčtu § 159 odst. 1 IZ), ve kterých je účastníkem insolvenčního správce, nelze ustanovení o incidenčních sporech použít, i když probíhají za trvání insolvenčního řízení.¹³⁵ V incidenčních sporech platí jiná pravidla řízení (viz např. § 16 IZ, § 164 IZ), věcně příslušným je vždy insolvenční soud¹³⁶ a nelze v nich pokračovat po skončení insolvenčního řízení s výjimkou § 159 odst. 4 IZ. Je tak nezbytné přesně rozlišovat, v jakých situacích se bude o incidenční spor jednat a kdy ne.¹³⁷

Jak již bylo výše uvedeno,¹³⁸ existuje typově několik možných sporů, ve kterých bude žalován insolvenční správce na náhradu škody nebo jiné újmy za porušení svých povinností. Nejvyšší soud ve svém usnesení¹³⁹ potvrdil, že spory o náhradu škody na majetkové podstatě dle § 159 odst. 1, písm. e) IZ jsou incidenčními spory a extensivním výkladem pod toto ustanovení podřadil i spor o náhradu škody způsobené tím, že insolvenční správce nepopřel přihlášenou pohledávku.

Pokud zde není zákonný důvod pro určení sporu jako incidenčního, je třeba dle Nejvyššího soudu¹⁴⁰ brát spor jako neincidenční. Toto pravidlo se aplikuje na ostatní spory. Pokud jde tedy o spory mimo § 37 IZ a o spory dle § 37 IZ, které se ovšem netýkají náhrady škody na majetkové podstatě, nejsou to spory incidenční a budou se řešit mimo rámec insolvenčního řízení, věcně příslušný bude okresní soud.¹⁴¹

Aplikace pravidel o incidenčních sporech zvláště pak § 159 odst. 1, písm. e) IZ může působit praktické problémy. Lze si představit např. následující spor. Insolvenční soud prohlásil konkurs na dlužníka a insolvenční správce s dispozičním oprávněním spravuje v rámci majetkové podstaty dlužníka nemovitost – stáj s 10 koňmi. Insolvenční správce majetkovou podstatu špatně spravuje – nekrmí zvířata – a ta uhynou. Dlužníku vznikne jednáním insolvenčního správce majetková újma (majetková hodnota koní), která je i škodou na

¹³⁵ § 159 odst. 2 IZ.

¹³⁶ § 7a písm. b) IZ.

¹³⁷ Následky mohou být značné, např. věcná nepříslušnost vyvolává vadu řízení.

¹³⁸ Viz kapitola o rozdělení nároků žalobců.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 43/2015 (R 37/2016) ze dne 27. 8. 2015.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2816/2007 ze dne 11. 8. 2009.

¹⁴¹ S výjimkou § 7a písm. e) IZ.

majetkové podstatě a zároveň nemajetková újma (citový vztah ke svým koním) a rozhodne se nárok vymáhat. Dle zákona musí žalovat u insolvenčního soudu v rámci incidenčního sporu náhradu škody na majetkové podstatě, ale dle § 37 odst. 1 IZ má nárok i na náhradu jiné (nemajetkové) újmy. Tu však bude muset žalovat zvlášť u okresního soudu.¹⁴² Vzhledem k tomu, že se případná vysouzená náhrada pro dlužníka stane příjmem majetkové podstaty,¹⁴³ zdá se tento postup značně nelogickým. Je však třeba § 159 odst. 1, písm. e) IZ jednoznačně chápat jako úmyslné připuštění pouze náhrady majetkové újmy (škody), neboť insolvenční zákon jinak používá pojem „škoda nebo jiná újma“.¹⁴⁴

4.4 Břemeno tvrzení a důkazní

4.4.1 Obecně k břemenu tvrzení a důkazní

S problematikou odpovědnosti insolvenčního správce též úzce souvisí otázka důkazního břemene v následně vyvolaném sporu. Institut důkazního břemene se obecně využívá při existenci stavu *non liquet*,¹⁴⁵ což je stav dokazování, při kterém je otázka po proběhlém dokazování stále sporná, a soud je tak nucen rozhodnout právě dle teorie důkazního břemene.

Břemeno tvrzení a důkazní k určité skutečnosti nese v českém civilním sporném řízení zásadně ten účastník, pro kterého je prokázání dané skutečnosti v řízení výhodné (prokazuje skutečnost, která zlepšuje jeho postavení ve sporu).¹⁴⁶

V případě sporů proti insolvenčnímu správci bude zásadně na žalobci, aby prokázal existenci naplnění předpokladů k povinnosti nahradit újmu, tj. aby prokázal existenci protiprávního jednání (porušení povinnosti) insolvenčního správce, vzniku škody a příčinné souvislosti mezi těmito dvěma prvky. Insolvenční správce má oproti tomu povinnost prokázat existenci skutečností, které jsou pro něj v řízení výhodné. Insolvenční správce tak bude typicky nucen prokázat naplnění liberačního důvodu dle § 37 odst. 1, věta druhá, IZ.¹⁴⁷

¹⁴² Lze uvažovat i o aplikaci § 7a písm. e) IZ, věcně příslušný by tak byl místně příslušný krajský soud (ne nutně shodný s insolvenčním soudem – dle pravidel místní příslušnosti).

¹⁴³ § 206 odst. 2 IZ.

¹⁴⁴ Chybným se jeví ustanovení § 169 odst. 1, písm. b) IZ, které hovoří o „náhradě škody způsobené na zdraví“. Zde se však dle mého názoru jedná o legislativně technickou chybu, zatímco u § 159 odst. 1, písm. e) IZ se domnívám, že jde o úmyslné omezení žalovatelné náhrady pouze na škodu, protože jinak by byla připuštěna koncepce majetkové podstaty, která může být „poškozena“ i jinak než majetkově.

¹⁴⁵ Stav dokazování, kdy není jasno. Blíže např. *Winterová, Macková*, Civilní právo procesní, str. 251.

¹⁴⁶ § 120 odst. 1 OSŘ, § 101 odst. 1, písm. a), b) OSŘ, blíže také *Winterová, Macková*, Civilní právo procesní, str. 254.

¹⁴⁷ *Řeháček a Vrba* in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 105.

4.4.2 Převrácení důkazního břemene

Český civilní proces využívá i institut převrácení důkazního břemene.¹⁴⁸ Tento procesní institut se využívá v situacích, kdy prokázání určité skutečnosti není v reálných možnostech účastníka (nejčastěji žalobce), a jeví se tak v souladu s pravidlem spravedlivého procesu nepožadovat po daném účastníkovi prokázání této skutečnosti, ale důkazní břemeno se tzv. převrátí na protistranu (žalovaného). Institut převrácení důkazního břemene se užívá v určitých typech sporů *ex lege*,¹⁴⁹ v dalších typech sporů byl dovozen judikaturou.¹⁵⁰

Typově nejbližší druh sporů, ve kterých se převrácení důkazního břemene užívá, jsou spory ohledně dodržení péče řádného hospodáře u odpovědnosti volených orgánů obchodních korporací (dle § 52 odst. 2 ZOK se důkazní břemeno převrací na žalovaného člena orgánu obchodní korporace a nutí ho prokázat, že jednal s péčí řádného hospodáře). Důvodem pro aplikaci je předpoklad, že žalobce (společník, insolvenční správce, likvidátor atd.) nemá umožněný přístup k podkladům, ze kterých by mohl prokázat porušení péče řádného hospodáře voleným orgánem, popř. přístup má, ale je zde informační deficit.¹⁵¹

U odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu se můžeme setkávat s obdobným problémem, který vedl zákonodárce právě k přistoupení k výslovnému ustanovení o převrácení důkazního břemene v zákoně o obchodních korporacích. V situaci, kdy má insolvenční správce dispoziční oprávnění,¹⁵² a tedy vede účetnictví dlužníka, může být pro žalobce velice obtížné (případně i nemožné) prokázat porušení odborné péče insolvenčním správcem. Jeví se tak logické, že i v těchto sporech by se mělo přistoupit k aplikaci tohoto procesního institutu a důkazní břemeno obrátit na insolvenčního správce, a to ohledně naplnění hlediska odborné péče. Tento argument podporuje i důvodová zpráva k insolvenčnímu zákonu, když i samotnou odpovědnost insolvenčního správce za škodu (hmotněprávně) připodobňuje k odpovědnosti statutárních orgánů obchodních společností.¹⁵³ K institutu převrácení by se ale mělo dle mého názoru přistupovat jako k možnosti *ultima ratio* v odůvodněných případech (např. existují indicie k možné manipulaci účetnictví ze strany insolvenčního správce, nedbalé

¹⁴⁸ Blíže např. Lavický, P., Důkazní břemeno v civilním řízení soudním. Praha: Leges, 2017. Extra (Leges). str. 129 a násl.

¹⁴⁹ Např. § 52 odst. 2 ZOK, § 133a OSŘ.

¹⁵⁰ Např. ve sporech ohledně zdravotnické dokumentace.

¹⁵¹ Novotná Krtoušová, L., Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), str. 110.

¹⁵² § 229 odst. 3 IZ.

¹⁵³ Důvodová zpráva k § 37 IZ.

plnění informační povinnosti insolvenčního správce vůči insolvenčnímu soudu v rámci dohlédací činnosti¹⁵⁴ atd.).

Převrácení důkazního břemene je dle mého názoru možné nejen při žalobou tvrzeném porušení odborné péče, ale stejně tak i při tvrzeném porušení zákonné nebo soudem dané povinnosti (často bude žalobou tvrzeno porušení zákonné povinnosti spolu s tvrzeným porušením odborné péče). Pokud insolvenční správce nedokáže prokázat, že jednal v souladu s odbornou péčí a zákonem nebo rozhodnutím insolvenčního osudu, má stále možnost prokázat existenci liberačního důvodu a zprostit se tak odpovědnosti.

Žalovaný insolvenční správce dále zásadně nikdy nebude mít povinnost prokazovat zbylé předpoklady vzniku odpovědnosti – tj. vznik škody a příčinnou souvislost.¹⁵⁵ Tato důkazní povinnost leží vždy na žalobci (slouží to k prokázání jeho žalobou uplatněnému nároku, a proto nese důkazní břemeno právě žalobce) a je třeba upozornit na to, že pokud žalobce nedokáže prokázat vznik škody a kauzalitu, tak i případné neunesení důkazní břemene ze strany insolvenčního správce ohledně porušení povinností (protiprávního jednání) nepovede k úspěšnému domožení se nároku žalobou ze strany žalobce (nebudou splněny všechny předpoklady k povinnosti k náhradě újmy).¹⁵⁶

V případě sporů, kdy má dispoziční oprávnění k majetkové podstatě dlužník (zásadně tak vždy, když nebyl prohlášen konkurs) bude dle mého názoru výrazně méně časté naplnění předpokladů pro převrácení důkazního břemene (insolvenční správce nevede účetnictví), lze však dle mého názoru využít v odůvodněných případech institut i tam. Subjektivní důkazní břemeno k jednotlivým skutečnostem (předpokladům vzniku povinnosti k náhradě újmy) viz následující tabulka.

4.4.3 Tabulka – břemeno tvrzení a důkazní

Předpoklad povinnosti k náhradě újmy	Kdo nese břemeno tvrzení a důkazní?
Protiprávní jednání	Žalobce
Naplnění liberačního důvodu	Insolvenční správce
Škoda nebo jiná újma	Žalobce
Příčinná souvislost	Žalobce

¹⁵⁴ § 11 odst. 2 IZ.

¹⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 4590/2016 ze dne 30. 8. 2017 (v poměrech odpovědnosti členů volených orgánů obchodních korporací).

¹⁵⁶ Tamtéž.

5. Odpovědnost dalších procesních subjektů

Nést občanskoprávní odpovědnost mohou i další procesní subjekty insolvenčního řízení. Jejich odpovědnost může být dvojího druhu. Prvním případem je situace, kdy insolvenční správce není za vznik dané újmy odpovědný, ale můžeme dovodit odpovědnost jiného procesního subjektu. Druhou situací je možná spoluúcast (spoluzavinění) poškozeného, který svým přičiněním zvýšil újmu, nebo jí nezabránil, a ponese tak částečně následek za vzniklou újmu společně se škůdcem – insolvenčním správcem.

5.1 Insolvenční soud

Odpovědnost insolvenčního soudu dle mého názoru vylučuje současnou odpovědnost insolvenčního správce. Pokud insolvenční soud do situace svou ingerencí nějak zasáhl, přerušil tak příčinnou souvislost mezi jednáním insolvenčního správce a vznikem újmy a insolvenční správce nadále nemůže být za újmu odpovědný a odpovědnost přechází na insolvenční soud, potažmo na stát. Za protiprávní rozhodnutí insolvenčního soudu odpovídá stát dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Pasivně věcně legitimovaným správním orgánem je Ministerstvo spravedlnosti.¹⁵⁷

5.2 Věřitelé, věřitelské orgány

I věřitelé mohou být ze své činnosti odpovědní. Věřitelské orgány plní v insolvenčním řízení nezastupitelnou roli. Zejména věřitelský výbor je povolán, aby chránil společný zájem věřitelů a v součinnosti s insolvenčním správcem přispíval k naplnění účelu insolvenčního řízení.¹⁵⁸ S činností věřitelského výboru je stejně jako u insolvenčního správce spjatá odpovědnost. Jedná se o odpovědnost za řádnou činnost a základním hlediskem je postup s odbornou péčí.¹⁵⁹ Nezbytnou součástí této odborné péče je loajalita. Povinnost loajality (vůči společnému zájmu věřitelů) je zde o to důležitější z důvodu, že se jedná o osoby, jejichž zájem bude často odlišný od společného zájmu věřitelů.

Doktrína se neshoduje v názoru na charakter odpovědnosti členů věřitelského výboru. Kozák¹⁶⁰ dochází k závěru, že se jedná o odpovědnost objektivní. Oproti tomu jiní autoři¹⁶¹ považují odpovědnost členů věřitelského výboru za odpovědnost subjektivní. Osobně se kloním spíše ke druhému z názorů z čistě pragmatického důvodu, a to § 2895 OZ, který jasně

¹⁵⁷ § 14 odst. 1 zák. 82/1998 Sb.

¹⁵⁸ § 58 odst. 1 IZ.

¹⁵⁹ § 60 IZ.

¹⁶⁰ Kozák in Komentář - Insolvenční zákon. Wolters Kluwer ČR, str. 216.

¹⁶¹ Gray, Janda a Plch in Komentář – Insolvenční zákon. C. H. Beck 2019, str. 155.

konstatuje, že objektivní odpovědnost je možná pouze v případech zvlášť stanovených zákonem, a to z ustanovení § 60 IZ nelze dovodit. Dané ustanovení rovněž neobsahuje liberační důvod, a bylo by tak nutné objektivní odpovědnost považovat za absolutní, čímž by se odpovědnost členů věřitelského výboru stala přísnější než např. samotná odpovědnost insolvenčního správce. Domnívám se tedy, že jde o odpovědnost subjektivní a jejímu naplnění je zapotřebí i subjektivního prvku – zavinění.

Odpovědnost členů věřitelského výboru je zásadně individuální.¹⁶² Vzhledem ke specifčnosti postavení člena věřitelského výboru bude nejdůležitější roli při posuzování jeho postupu hrát loajalita ke společnému zájmu věřitelů, proto je těžší dovodit možnou kolektivní odpovědnost více členů, popř. celého věřitelského výboru.

¹⁶² *Gray, Janda a Plch* in *Komentář – Insolvenční zákon*. C. H. Beck 2019, str. 155.

6. Pojištění insolvenčních správců

Vzhledem k odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu a jeho možnému plnění z osobní sféry je nutné maximálně zajistit dobytost tohoto plnění. Proto je insolvenční správce *ex lege* povinen uzavřít pojistnou smlouvu. Náklady na uzavření této smlouvy hradí dle § 23 IZ sám insolvenční správce (náklady na hrazení pojistného tak nejsou součástí výdajů, které by insolvenční správce mohl požadovat po majetkové podstatě). Pojistnou smlouvou se dle tohoto ustanovení kryjí škody vzniklé insolvenčním správcem samotným a jeho zaměstnaneckým aparátem. Doložení uzavření pojistné smlouvy je dle § 6 odst. 1, písm. f) ZoIS obligatorním požadavkem na získání povolení k výkonu činnosti insolvenčního správce.

Minimální limit pojištění a minimální standard pojistné smlouvy stanovuje vyhláška č. 314/2007 Sb. Tento limit je v současné době nastaven na hodnotu 1 000 000,- Kč pro fyzické osoby a 10 000 000,- Kč pro fyzickou osobu, která může vykonávat funkci insolvenčního správce dle § 3 odst. 2 ZoIS (insolvenční správce finančních institucí). Pokud insolvenční správce vykonává profesi v rámci v. o. s., je limitem násobek výše uvedených částek počtem ohlášených společníků. Tyto limity jsou stanoveny jako minimální limity plnění pro jednu pojistnou událost. Minimálním standardem smlouvy je, že kryje insolvenčního správce i jeho zaměstnance a nerozlišuje mezi aktivním jednáním insolvenčního správce (kterým vznikla daná újma) a opomenutím některé jeho povinnosti.¹⁶³

Vrchní soud v Olomouci ve sbírkovém rozhodnutí R 91/2014¹⁶⁴ judikoval, že neuzavření pojištění ze strany insolvenčního správce může být důležitým důvodem pro jeho zproštění funkce. Pokud insolvenční správce smlouvu neuzavře (skutečně), popř. neobnoví, bude to i důvodem pro jeho správněprávní odpovědnost.

Ve vztahu k občanskoprávní odpovědnosti je neuzavření pojistné smlouvy protiprávním jednáním insolvenčního správce. Těžko lze však uvažovat o příčinné souvislosti mezi tímto porušením zákonné povinnosti a vznikem konkrétní újmy na straně poškozených, domnívám se tedy, že nelze po insolvenčním správci požadovat náhradu škody nebo jiné újmy (která objektivně vznikla) pouze na základě jeho jednání (opomenutí), které spočívá v neuzavření pojistné smlouvy.

¹⁶³ § 3 vyhlášky č. 314/2007 Sb.

¹⁶⁴ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 VSOL 358/2014 ze dne 27. 6. 2014.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo podat souhrnný přehled o institutu odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu. Pokusil jsem se zaměřit především na sporné, popř. velice málo teoreticky rozebrané otázky, a v některých případech nabídnout svůj pohled na současnou právní úpravu, popř. na otázky *de lege ferenda*.

Za základ diplomové práce považuji rozdělení možných nároků a sporů, které z daných nároků pramení. Tyto nároky jsem rozdělil dle dvou kritérií. Prvním z těchto dělení bylo rozdělení na nároky vyplývající ze škody na majetkové podstatě a na nároky, které s majetkovou podstatou nesouvisí. Následně jsem ještě potenciální nároky rozdělil na ty, u nichž je možné aplikovat ustanovení § 37 IZ a na nároky, u kterých aplikace tohoto ustanovení není možná. Téměř žádnou otázku ohledně občanskoprávní odpovědnosti insolvenčního správce nelze správně rozebrat a pochopit bez vědomosti o těchto děleních.

Následně jsem v diplomové rozebral obligatorní předpoklady k povinnosti nahradit újmu, přičemž jsem došel v souladu s judikaturou k názoru, že je nutné naplnění tří základních předpokladů. Těmito předpoklady jsou porušení povinností insolvenčního správce, vznik škody a příčinná souvislost.

V části diplomové práce, která se věnovala procesním otázkám, jsem se pokusil vysvětlit, kteří žalobci mohou požadovat konkrétní nároky po daném insolvenčním správci a která ze stran nese povinnost tvrzení a důkazní ohledně daných předpokladů odpovědnosti ve sporu. Dále jsem se pokusil vysvětlit, kdy budou tyto spory projednávány jako incidenční a kdy tomu tak naopak nebude.

V závěru diplomové práce jsem ještě upozornil na odpovědnost dalších procesních subjektů insolvenčního řízení a zabýval se problematikou pojištění insolvenčních správců.

Věřím, že cíl diplomové práce byl naplněn a má práce napomůže správnému pochopení institutu odpovědnosti insolvenčního správce a ve čtenářích vyvolá i další (diplomovou prací neřešené) otázky hodné zamyšlení. Správnost mého výkladu sporných právních otázek a návrhů na zlepšení právní úpravy, ale bude zhodnocena až budoucí judikaturou soudů na téma odpovědnosti insolvenčního správce.

Seznam používaných zkratek

- **IZ** – zákon č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- **OZ** – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- **OSŘ** – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- **ZoIS** – zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
- **ZOK** – zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
- **Obč. zák.** – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- **Obch. zák.** – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- **ZKV** – zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- **ZP** – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- Čech, P., Flídr, J. Odpovídá zaměstnanec za škodu, kterou způsobí třetí osobě při plnění pracovních úkolů? *Rekodifikace & praxe*, 2015, č. 3
- Doležal, A., Doležal, T. Kausalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, 262 s. ISBN 978-80-87439-28-9
- Kozák, J., Brož, J., Dadam, A., Stanislav, A., Strnad, Z., Zrůst, L., Žižlavský, M. Insolvenční zákon. Komentář. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 1792 s. ISBN 978-80-7598-578-1
- Lavický, P., Důkazní břemeno v civilním řízení soudním. Praha: Leges, 2017. Extra (Leges). ISBN 978-80-7502-203-5.
- Maršíková, J. a kol. Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Evropského parlamentu a Rady 2015/848 a prováděcími předpisy. 3. vydání. Praha: Leges, 2018. 1240 s. ISBN 978-80-7502-257-8
- Melzer, F., Tégl, P., a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1
- Melzer, F., Tégl, P., a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1
- Moravec, T., Kotoučová, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1838 s. ISBN 978-80-7400-849-8
- Novotná Krtoušová, L., Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), ISBN 978-80-7598-039-7
- Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3276 s. ISBN 978-80-7400-747-7
- Pipková, P. J., Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 OZ). *Právník* 9/2013, s. 869
- Pohl, T., Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. *Bulletin advokacie* 7-8/2010, s. 33.
- Richter, T. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 624 s. ISBN 978-80-7552-444-7

- *Rozehnal, A.*, Náhrada reflexní škody společníků korporací. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-637-8.
- *Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol.* Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1248 s. ISBN 978-80-7400-753-8
- *Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol.* Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, dostupný na beck-online.cz
- *Svoboda, K.*, Žaloba v civilním řízení. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-473-9.
- *Štenglová, I., Dědič, J., Lasák, J., Pihera, V., Lála, D., Josková, L.* Akciové společnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 803 s. ISBN 978-80-7400-914-3
- *Tichý, L., Hrádek, J.* Delikt ní právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 496 s. ISBN 978-80-7400-625-8
- *Vítek, J.*, Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-862-6
- *Winterová, A., Macková, A. a kolektiv.* Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, 648 s. ISB 978-80-7502-298-1
- *Zelenka, J.*, Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2.vydání. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-707-2

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- Za chyby se platí aneb k odpovědnosti insolvenčního správce <https://www.epravo.cz/top/clanky/za-chyby-se-plati-aneb-k-odpovednosti-insolvencniho-spravce-91694.html>, článek Anny Suché volně dostupný na webu epravo.cz

3. Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců
- Vyhláška č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce

4. Seznam judikatury

Nejvyšší soud:

- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 2123/2001 (R 88/2003) ze dne 12. 3. 2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Odo 1262/2006 ze dne 30. 7. 2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2816/2007 ze dne 11. 8. 2009
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 26 Cdo 4364/2007 ze dne 16. 7. 2008
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 3180/2008 ze dne 24. 6. 2009
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 NSČR 30/2009 (R 14/2011) ze dne 29. 4. 2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 23 Cdo 5194/2009 ze dne 31. 3. 2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1400/2010 (R 110/2012) ze dne 18. 4. 2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 2601/2010 (R 48/2011) ze dne 25. 8. 2010
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 5 Tdo 541/2012 ze dne 20. 6. 2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 986/2013 ze dne 30. 6. 2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1482/2013 (R 45/2016) ze dne 23. 7. 2015
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 2836/2013 ze dne 25. 9. 2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 49/2014 (R 16/2018) ze dne 28. 7. 2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1774/2014 ze dne 28. 4. 2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2737/2014 (R 79/2018) ze dne 31. 1. 2017
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 43/2015 (R 37/2016) ze dne 27. 8. 2015

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2012/2015 ze dne 31. 5. 2017
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5036/2015 (R 131/2017) ze dne 26. 10. 2016
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 2772/2016 (R 79/2019) ze dne 7. 6. 2018
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 4590/2016 ze dne 30. 8. 2017
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 819/2018 ze dne 26. 4. 2018
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 38/2019 ze dne 25. 2. 2021
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 341/2019 ze dne 15. 12. 2020
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 1198/2019 ze dne 28. 4. 2021
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1540/2020 ze dne 24. 9. 2021
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 25 Cdo 1029/2021 (R 51/2022) ze dne 26. 10. 2021
Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 Cdo 1441/2021 ze dne 29. 9. 2022

Ústavní soud:

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 312/05 ze dne 1. 11. 2007
Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/10 ze dne 1. 7. 2010
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1587/15 ze dne 15. 12. 2015
Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2079/19 ze dne 12. 1. 2021

Vrchní soud v Olomouci:

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 VSOL 358/2014 (R 91/2014) ze dne 27. 6. 2014

Vrchní soud v Praze:

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 103 VSPH 178/2014 ze dne 24. 2. 2016
Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 1168/2015 ze dne 24. 5. 2016
Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 104 VSPH 448/2021 ze dne 23. 6. 2021

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k insolvenčnímu zákonu

Abstrakt

Odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu

Tématem této diplomové práce je odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu a jejím cílem je toto téma detailně zpracovat a upozornit na možné výkladové problémy. Těžištěm diplomové práce je rozbor dělení možných nároků žalobců na náhradu škody nebo jiné újmy vůči insolvenčnímu správci a sporů, které z těchto nároků vyplývají.

Tyto nároky v diplomové práci dělím na individuální nároky žalobců, tj. nároky, které vznikají ze vztahů mezi konkrétním žalobcem a insolvenčním správcem, ale nemají souvislost s majetkovou podstatou dlužníka a na nároky, které mají souvislost s majetkovou podstatou. U těchto nároků je především vysvětlena jejich specifická a zvláštní postavení. Druhým dělením nároků je rozdělení na nároky, které se mohou řešit přes aplikaci obecného ustanovení odpovědnosti insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu (§ 37 IZ) a na nároky, na které není možné toto základní ustanovení použít a řeší se tak přes aplikaci obecných ustanovení o náhradě škody.

Následně jsou rozebrány jednotlivé aspekty odpovědnosti (předpoklady k povinnosti k náhradě újmy) s přihlédnutím ke specifikaci jednotlivých sporů. U jednotlivých předpokladů odpovědnosti je vždy vysvětlen jejich charakter a jejich provázanost s ostatními předpoklady odpovědnosti. S otázkami hmotného práva jsou poté propojeny i procesní aspekty. Důsledně jsou rozebrány otázky ohledně typu sporů (incidenční vs. neincidenční), petitu žaloby, důkazního břemene a především věcné legitimace, neboť otázka, kdo vlastně může daný nárok vůči insolvenčnímu správci soudně vymáhat (aktivní věcná legitimace), je zcela zásadní.

Základní metodou diplomové práce je popis současné právní úpravy a judikatury, jeho kritické zhodnocení a výklad sporných otázek. Následně jsou navržena alternativní řešení, která by dle mého názoru mohla zkvalitnit právní úpravu, popř. ji alespoň zpřehlednit.

Klíčová slova: *insolvenční správce, občanskoprávní odpovědnost, újma*

Abstract

Liability of the insolvency administrator for damage or other loss

The topic of this thesis is the liability of the insolvency administrator for damage or other loss and its aim is to elaborate this topic in detail and to highlight the interpretative issues.

The focus of the thesis is the analysis of the division of possible claims for compensation for damage or other loss against the insolvency administrator and the disputes arising from them. In the thesis I divide these claims into individual claims, i.e., claims that arise from the relationship between a particular claimant and the insolvency administrator, and claims that are related to the estate. In the case of these claims, their specificity is explained. The second division of claims is into claims that can be resolved through the application of the general provision on the insolvency administrator's liability for damage or other loss (§ 37 IZ) and claims to which this basic provision cannot be applied.

Subsequently, the individual aspects of liability (prerequisites for the obligation to compensate for damage) are discussed, taking into account the specifics of the individual disputes. The nature of the individual prerequisites for liability and their relationship to the other prerequisites are always explained. The procedural aspects are then connected to substantive law questions. Thereafter I am addressing the issues of the type of disputes (incidental, non-incidental), the petition of the action, the burden of proof and, above all, the issue of standing, since the question of who can actually enforce a given claim against the insolvency administrator (active standing) is crucial.

The basic method of the thesis is a description of the current legislation and case law, its critical evaluation and interpretation of the disputed issues. Subsequently, alternative solutions are proposed which, in my opinion, could improve the quality of the legislation or at least make it clearer.

Key words: *insolvency administrator, liability, damage*